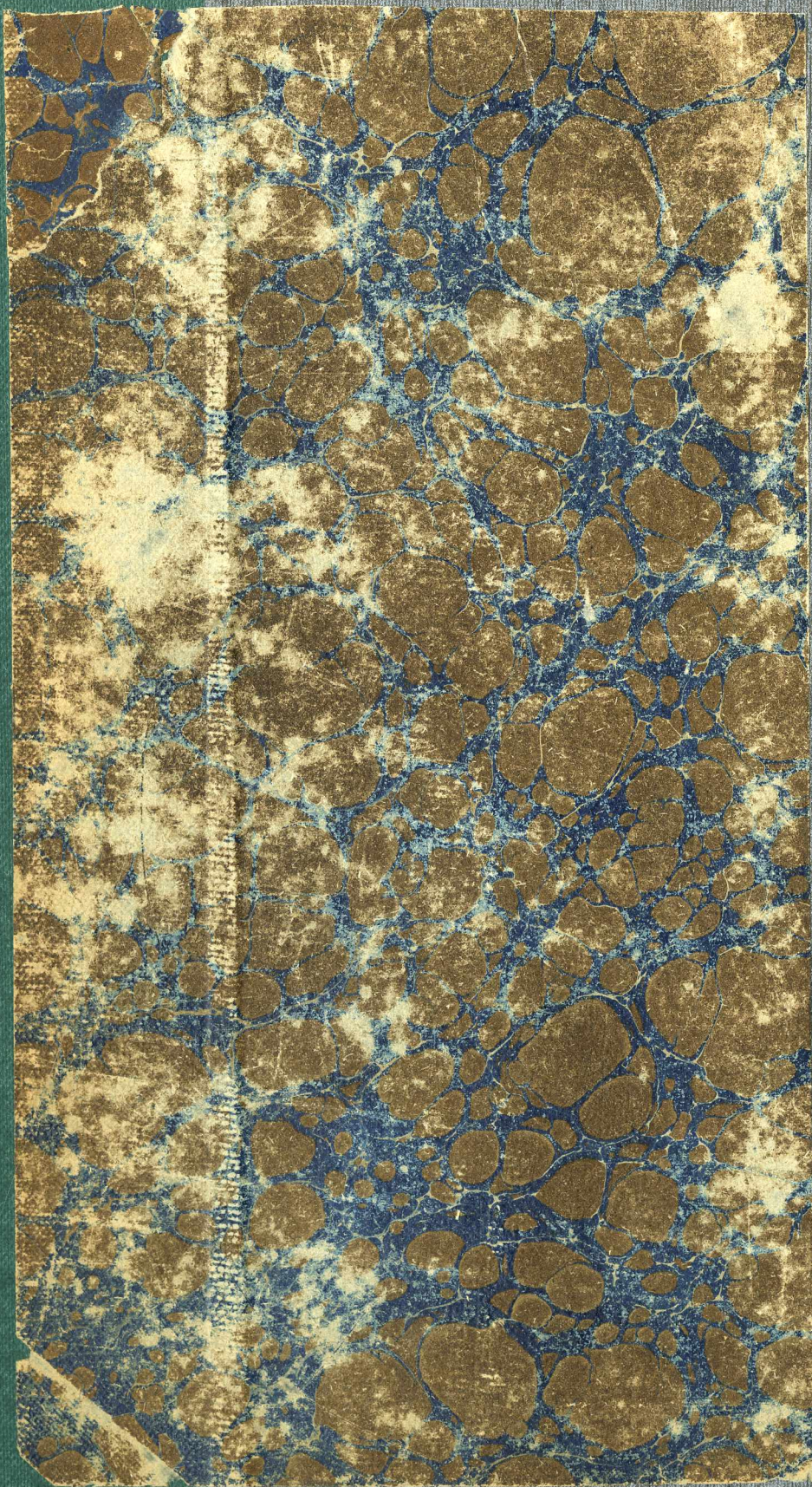

Politikai
röpiratok.

122.

122

1063

MIÉRT MENTÜNK
BOSZNIÁBA ÉS HERCEGOVINÁBA?

IRTA

VOLGAI UZUBU.

(*Bolgar Mihály.*)

7

BUDAPEST.

AIGNER LAJOS.

1878.

NYITATVÁNY

AIGNER LAJOS KIADVÁNYAL

Abafi (Aigner) Lajos. Mikes Kelemen. Angol kötésben	2 frt 50 kr.
— Az elegiáról. Koszorúzott pályamű, 1 frt, diszkötésben	2 frt.
— A magyar népdalról	60 kr.
— Ungarische Volksdichtungen 1 frt 80 kr., diszkötésben	2 frt 60 kr.
Abonyi Lajos. Itt a szép Alföldön. Népies elbeszélések	1 frt 60 kr.
Ábrai Károly. Hangok a viharból. Beszélyek 1848—49-ből	1 frt 20 kr.
Áldor Imre. Vázlatok a magyar emigráció életéből, 10 képpel	1 frt 20 kr.
Ányos Pál költeményei, finom kiadás, vászonkötésben	80 kr.
Asboth János. Párisból 2. kiadás 80 kr. kötve	1 frt 40 kr.
Balázs Sándor. Vig beszélyek	1 frt 50 kr.
Balog Péter. A komló-termelés kézikönyve, 41 ábrával	1 frt 60 kr.
Bánhegyi István. A felekezeti iskoláztatás veszélyei (1 frt)	60 kr.
+ Báttaszéki Lajos. A nők a magyar jogban (30 kr.)	20 kr.
— Polgári házasság, vagy szerelem gözzel. Beszély (50 kr.)	20 kr.
Benedek A. Czeccil levelei. Életbölcséleti olvasmányok	1 frt 30 kr.
— Hulló levelek. Költemények 1 frt, diszkötésben	2 frt.
Beniczky-Bajza Lenke. Előítélet és fölvilágosultság. Regény (4 frt)	3 frt.
Brankovics György. Shakespeare jellemképei I.	1 frt 20 kr.
Buckle H. T. Anglia művelődésének története 1—5 kötet	6 frt.
Corzan G. A föld őstörténelme. Számos ábrával, kötve	2 frt.
Császár K. A csillagos ég. Népszerű csillagászatban, kötve	3 frt.
Csengey G. Bokrétás világ. Költői elbeszélés	1 frt 20 kr.
Dante. Divina Commedia. A pokol. Fordította Angyal János 2 frt 50 kr. diszkötésben	4 frt.
Darmay V. Felhők és csillagok. Költemények (1 frt 20 kr.)	1 frt.
— Ujabb költemények	2 frt.
Dervarics K. Történeti beszélyek	1 frt 20 kr.
Dickens (Boz) Nickleby Miklós és családja. Regény 6 kötet. (6 frt)	4 frt.
Dineklage bárónő. Egy rút hölgy története. Regény (1 frt 60 kr.)	1 frt.
+ Ditz H. A magyar mezőgazdaság (4 frt)	3 frt.
Domanovszky E. A bölcsészlet története II. k. 2 frt 50 kr. III. k. 2 frt 80 kr.	3 frt.
Endrődi Sándor költeményei 2 frt, angol kötésben	3 frt.
Erődi B. A magyar nemzeti irodalom története	1 frt 20 kr.
— Irodalomtörténeti olvasókönyv	2 frt 40 kr.
— Török mozaik (1 frt 20 kr.)	80 kr.
— Keleti gyöngyök. Persa költemények 1 frt, diszkötésben	2 frt.
— Hafiz költeményei (1 frt 20 kr.)	80 kr.
Farkas Ödön. Közügyeinkről (80 kr.)	60 kr.
Figyelő. Irodalomtörténeti közlöny, szerk. Abafi Lajos. I—V. kör. á	4 frt.
Fritze E. A pénzszóvár. Elbeszélés. (1 frt)	80 kr.
Gothárd E. A szabadságért. Képek és jelenetek 1848—49-ből	50 kr.
György A. Az egyetemes művelődéstörténelem vázlata	1 frt 20 kr.
Halász K. A hadművészet történelme	80 kr.
Haraszti Gy. Költészetünk új-népies iránya	60 kr.
Hillern V. Saját erejéből. 3 kötet (3 frt)	2 frt 40 kr.
Hollós L. Tollrajzok. Beszélyek. (1 frt)	80 kr.
Honthy L. Nevelési beszélyek. (1 frt)	80 kr.
Jakab Elek. B. Wesselényi Miklós hűtlenségi bűnpere. 2. köt.	4 frt.
Jámor Pál (Hiador) munkái. 2 kötet	3 frt.
— Ujabb költeményei (hósköltemény, költői beszélyek stb.)	2 frt.
Jókai M. Észak honából. Muszka rajzok	1 frt 20 kr.
Jósika K. A lelkész. Regény. 2 kötet	2 frt.
Kálmány I. Koszorúk az Alföld vad virágaiból. (Népdalok)	1 frt 50 kr.
Károly Gy. H. Szépészeti képzés gymnasiumainkban	1 frt 20 kr.
Kárpáti E. Állatmuzeum, utmutatás a különféle állatok gyűjtésére	70 kr.
Kázipézy Ferenc és Guzmics Izidor levelezése 1822—31	1 frt 50 kr.
Kemény Endre. Két költői beszély. 1 frt, kötve	1 frt 60 kr.
Komáromy F. Pártküzdelmek. Korrajz Erdély történetéből (1 frt)	80 kr.
Környei J. A szív életéből. (1 frt 60 kr.) 1 frt, kötve	1 frt 60 kr.
Kubinyi L. Nemzetgazdasági statistika	1 frt.

MIÉRT MENTÜNK
BOSZNIÁBA ÉS HERCEGOVINÁBA?

IRTA

VOLGAI UZUBU.

(Bolgar Mihály.)

BUDAPEST.

AIGNER LAJOS.

1878.

DE BALLYAGI BÉZA

(Képzőművészeti Múzeum)

I.

Az események kényszere és Európa közmegegyezése folytán nekünk jutott föladatul, hogy Boszniát és Hercegovinát hadaink megszállják.

Nem hódítási vágyból történik tehát; hanem elutasíthatlan kötelességből, melylyel önmagunknak és Európának tartozunk.

Hogy ez nyílt igazság, és hogy nem hiú dicsvágy vezérelt bennünket, — emelt fővel és tiszta öntudattal hívhatjuk tanúbizonysággul az összes művelt világot.

Földrajzi helyzetünk és historiai multunk, jelenünk és jövőnknel fogva mi vagyunk első sorban a fölvilágosodás és európai keresztény műveltség közvetítői kelet felé.

Mi alkotjuk a kapesot, mi képezzük a hidat nyugat és kelet között.

Mi kötjük össze a nyugoti Európát keleti országaival.

Maga a hírneves államtudós Bluntschli így nyilatkozik a „Deutsche Rundschau“ egyik számában: . . . Ausztria-Magyarországnak vállalkoznia kellett a súlyos föladatra, ha missiójának

keleten és délen meg akar felelni, és saját főmaradását is alá nem akarja ásni, ha magát a muszka hatalom ellen biztosítani akarta. Döntő befolyásra volt szüksége e területen, hogy tegeparti vidékeit a menekülők özönétől megmentse, és kereskedelmének legyen egy hátsó-tartománya. Andrassy gróf eszméjével nehezen lehetett honfitársait megbarátkoztatni, azonban szükséges volt az“

Európa tehát méltán várhatja tőlünk, hogy amint a mult századokban őseink, úgy mi a jelenben és jövőben kulturai küldetésünknek becsülettel megfeleljünk.

Ez a mi végzetszerű rendeltetésünk, melynek teljesítésétől függ nemzetünk főmaradása, mely élni akar és minden áron élnie kell.

Azon nemzet elveszett, melynek léte vagy nemléte közömbössé válik az emberiség érdekére, anyagi és szellemi jóllétére nézve.

Mint minden élni akaró és tudó nemzetnek, nekünk is elutasíthatlan kötelességeink vannak, — először önmagunk, azután mások iránt.

Azon kettős kötelességek hagyományos teljesítésétől föltételeztetik nemzetünk értéke, élete.

Ezt tanítja a népek története, — a világ ítélete.

Apáink is így fogták föl és magyarázták rendeltetésünket, — azért ontották vérüket Európa közszabadságáért.

Igaz, hogy nagyon megváltoztak azóta a viszonyok; de a mi világtörténeti szerepünk és föladatunk nem változott.

Most is ottan lakunk azon a területen, melyet közel egy ezredév óta Magyarországnak hívnak.

Eme megmásíthatlan tény és atyáink története, a jelen és jövő nemzedéknek érdeke, elutasíthatlan kötelemeket szab reánk.

A szigorú kölesség-teljesítésnek kifolyása Bosznia és Hercegovina megszállása.

Ezt sem kikerülni, sem elhalasztani nem lehetett, — a mire az igazságosan ítélő történelem igazságot fog nekünk szolgáltatni.

A fenyegető veszélyekkel szemben el nem foglalni Boszniát és Hercegovinát annyi volt volna, mint élheterlenségünkről gyávasági bizonyítványt kiállítani, vagy legalább is összetett kezekkel bevárni a mit a vaksors fejünkre hoz: éppen úgy mint Törökország, mely tehetetlenné vált a közrendet és békét tartományaiban fön-tartani.

Szerbia, Románia, Montenegro elszakadt, Bulgária fele elvétetett, — Bosznia és Hercegovina egy véres forradalomba jutott.

Mi lesz tulajdonképpen Bosznia és Hercegovina megszállásának vége? — azt a jövő fogja megmutatni.

E jóakarató soroknak csak az a föladata, hogy inkább a közvetlen közel-multtal és jelennel

foglalkozunk: Magyarország értelmi nagy többségének és kormányának az eseményekkel szemben követett magatartását megvilágosítani segítsük, valamint az ellenkező fondorlatokra és extravagáns túrkölődzésekre és elferditésekre reá mutassunk.

II.

Tagadhatlan tény az, hogy Bosznia és Hercegovina határait hadseregeink nem mint hódítók lépték át; hanem Európa és a török kormány beleegyezésével bevonultak azért: hogy rendet csináljanak, a sokáig nélkülözött béke áldásait jobb sorsra méltó szomszédainknak visszaadják és biztosítsák.

Azon 150 ezer szerencsétlen földönfutó, kik a biztos halál borzalmai elől hazánk határai között kerestek négy év óta és találtak menedéket, — most már lassankint visszatérhetnek honukba.

Szétrombolt tűzhelyeiket helyreállíthatják, elhanyagolt földjeiket művelhetik, hogy a becsületes foglalkozás és tisztességes munka által a nyugalom előnyeit nemsokára élvezhessék.

Azt hiszem, senkinek sem jutott eszébe kárhoztatni azt, hogy a szerencsétlen üldözötteket az éhenhalás kínjaitól megmenteni iparkodtunk s nekik menedéket nyújtottunk.

Ezt követelte tőlünk a moral, emberiség, ezt az igazi keresztény szeretet, az európai műveltség, és helyesen értelmezett érdekeink is.

Saját érdekeink is! amit azért ismételek;

mert utóvégre is nem lehet minden viszonyok és körülmények között a legjobb akarat mellett is az emberiség követelményeinek teljesítését egyformán az egyesektől várni, — de saját életérdekeit óvni minden honpolgárnak ösztön-szerű kötelessége.

Igy van az államokkal is.

Bosznia és Hercegovina megszállását tehát egészen életbevágó érdekeink minden tekintetben követelték.

S bár mily súlyos terheket és áldozatokat kellene hoznunk, nem lehetne soha elég nagy arra nézve: hogy azok által hatalmi állásunkat, s a jelen viszonyok között (legalább) attól elválaszthatlan legdrágább kincsünket: nemzeti fönmaradásunkat megóvjuk és biztosítjuk.

Ezt érzi, ezt tudja, aki csak egy kissé ismeri és fontolóra veti azon viszonyokat, melyekkel kivált ethnographiai tekintetben számolnunk kell.

Magyarországban két ellentétes véleményt táplálnak Bosznia és Hercegovina megszállására nézve.

A tekintélyes nagy többség helyesli, a kisebbség merőben kárhoztatja, sőt a bajok kiapadhatlan forrásának mondja Boszniát és Hercegovinát.

Céltudatos azért a dolgot több oldalról meghányi, az elutasíthatlan viszonyok, leküzdhetlen akadályok, természeti és erkölesi törvények, valamint az önfentartás tényezőinek alapján megbírálni.

Aki tárgyilagosan akar a dologhoz önzetle-
nül hozzá szólni, annak nem lenne szabad sohasem
személyek ellen gyűlölködni, rokon- vagy ellen-
szenvektől elkapatva, az ország dolgait hánytör-
gatni, s azokat pökhendi módon könnyelműleg fe-
szegetni.

Aki mihez nem ért, annak hagyjon békét és
végezze tanult mesterségét.

Azért a miniszterek, s a kormány elleni ökle-
lődzésekre, vagy a pártok ácsánkodásaira nem kell
adni semmit, vagy csak nagyon keveset

A szitkozódások, rágalmazások és hiú politi-
kus ábrándozások el fognak a papírral együtt
nyomtalanul tűnni, — mivel minden szilárd ala-
pot és igazságot nélkülöznek.

Az ellenzéknek legalább komolyabb része
mily szép jeleit adhatná a politikai eszélyesség s
államférfiúi körültekintés képességeinek jelenleg!

De az ellenzék nálunk mindent ellenezni szo-
kott

Mit sem törődik azzal, hogy az ország kárára
van az az eszélytelenségig vitt ellenzékeskedés.

Igy például mult évben minden kitelhető mó-
don háborúra izgatott az ellenzék; holott a kor-
mány világosan látta s tudta, hirdette a ve-
szélyt, mely abból származnék, midőn
az összes európai diplomatia oda töreke-
dett, s pedig helyesen: hogy Török- és
Muszkaország határain túl a háború ki
ne terjedjen.

Mikor tehát kikerülhattük, sőt valóságos honárulás volt volna egy világháború borzalmait föl-idézni: akkor az ellenzék eszeveszetten háborúba akart rohanni; de a népek istene megóvott attól minket

Most pedig, midőn háború nélkül bementünk Bosznia- és Hercegovinába, kigyót-békát kiált a kormányra; mert mindent elleneznie kell, ami a nagy többségtől származik.

No de ez az ellenzék természete, ismertető bilyoga: — örökké protestálni

Már ki is lihetné azt, akinek esze és igazságszeretete van, hogy Magyarország nagy többsége, még pedig vagyoni és értelmileg tekintélyes nagy többsége, melynek bizonyosan több veszteni valója forog kérdésben minden eshetőségben, mint az ellenzéknek: hogy ezen nagy többségből alkotott magyar kormány Andrássyval egyetértve, nem tudnák jobban és helyesebben megítélni és eszközölni is az ország javát, — mint Verhovay, Helfy, Kaas báró?! etc. . . . a . . . greca

Ugy-e bizony, józan eszű magyarom, olyasminek elhívéséhez mégis rettenetes nagy hit kívánatnék, olyan hit, melynek segítségével nemcsak a Mátra-hegyet el lehet vinni egyik helyről a másikra, — de még Helfy, Verhovay és Kaas báró urakból is lehet államférfiakat és politikai írókat majzolni?!

A szélbalos törekvések és kérődző eructatiók, kiméletesen szólva, nem egyebek; mint önámítások és rajongások.

Ami a vallásban a babona és vakhitűség, — a politikában ugyanaz a rajongás.

S ha a magyarországi pártok közül a szélső balt jellemezni akarjuk, józan észszel mást nem mondhatunk; mint hogy sáfárkodó üzelmek rajongások-, babonás vakhitűség-, vagy a könnyen-hívóságra számító szemfényvesztésből állnak.

Mert nem kell-e babonás vakhitűség ahhoz, hogy valaki józanul elhiggyje, hogy Magyarországot a szélső bal által trombitált igék boldogítuák?

Azért hogy például Helfy az alföldön híres város Döbröczönben megválasztatott, nem bizonyít mást, mint azt, hogy:

„Kocsi zörög nagyon,
Két kereke vagyon,
Benne civis vagyon“ — Mi az?!

Csak arra kérem én minden honfitársunkat, hogy saját fejével gondolkodjék s hozzon ítéletet.

Akkor be fogja látni, hogy amit a szélső-bali urak az ország dolgairól teletorokkal hirdetnek írásban és szóval: arra okosabb emberek nem igen hederitenek.

Az afféle szemfényvesztések után csak is az elcsábítottak indulnak imitt-amott; vagy olyanok, kik személyi érdekből úzik azt a játékot, vagy végre: akiknek mindegy, — közömbösek és nem szeretnek saját eszükkel élni.

Idő haladtával az olyanok száma is kevesebbedik. . . .

Azért az a fajtájú csoda-szentekhez nekünk sincs sok szavunk ez alkalommal.

A rajongást és babonás vakhitűséget a politikában is az értelmi fölvilágosodás le fogja küzdeni.

Hanem igen is intézzük sorainkat a fölvilágosodott és saját fejükkal gondolkodó független komolyabb hazafiakhoz, akik fölülemelkedve az egyéni lélepszükségleteinek küzdelmein és szűk határain, őszintén akarják, óhajtják s tudják is föntartani nemzetiségünket, szabadságunkat.

Azonban térjünk a dologra!

~ ~ ~ ~ ~

III.

Minek is mentünk Bosznia- és Hercegovinába?

Bementünk azért; mert ha mi be nem megyünk, elfoglalta volna a muszka, vagy más . . .

Ez oly világos igazság, hogy lehetetlen józan fejjel be nem látni, mihelyt kissé gondolkodik az ember fölötte.

S hatalán mostanában nem is, de előbb-utóbb ki kellett volna vernünk a hódítót onnan; mert semmi szín alatt soha meg nem engedhetjük, míg egyetlen magyar él e hazában: hogy a délszláv népek, bolgár, szerb, montenegrinus, bosznyák stb. a muszkovitaság tengerébe fulasztassanak és fölolvadjanak.

Azt megengedni annyit tenne, mint ezred-éven át alkotott történetünk iránti hűségről lemondani, melylyel őseink az európai közjóllét és béke szolgálatában éppen a kényuraságok ellen vívott harcaikban legszebb babéraikat szerezték.

Mi tehát azt akarjuk, hogy a bolgár, szerb, bosznyák, s többiek legyenek azzá, a mivé a ter-

mészet törvénye és apáik hagyományai alkották : önálló egyeddé.

Legyen mindenik nemzet, művelje és képezze ki magát, fejleszse nyelvét, s mint ilyen alkossa meg a korszerű szabadságot, melynek virága sem büzhödt vériszapon nem virul, sem egy despotauralom kancsukája alatt nem képzelhető.

A szabadságot, a népek legfőbb javát követljük szomszédainkra nézve, még pedig saját magunk jól értelmezett érdekében.

Ez oly szent igazság, melylyel nemzetiségünk, szabadságunk, anyagi és szellemi jóllétünk garantiái vannak összeforrvá.

Magyarország minden józan eszű fia azt vallja politikai axiomájának, dogmájának: hogy szomszédai szabadok, műveltek és boldogok legyenek.

Az Ausztriávali kiegyezésnek első betűje is az: hogy az osztrák örökös tartományok alkotmányos szabadságot kapjanak.

S megis nyerték s az idők igényei szerint fejlesztik tovább.

Magyarország politikájának utolsó 10 évi története nyílt könyv a művelt világ előtt, melyben nincsen följegyezve semmiféle hatalmi vagy hódítási vágy.

Európa tudja és méltányolja is becsületes törekvéseinket, alkotmányos szabadságunknak korszerűleg fejlődő történetét.

A délszláv népek jólléte, békéje és szabadsága a mienk is, — s ez az érdekközösség a legszilárdabb alap, melyen építeni kell.

A politikai iparlovagok és kalandorok ezt el akarnák tagadni; mert nekik a népek valódi jólléte s annak alapja: a józan szabadság nem kell: hanem kell nekik a szabadosság, kell a forradalom.

Ők mindenütt csak arra törekszenek, hogy zavarokat támaszthassanak, és a zavarban halászhassanak.

Ez a közös vonás, melyről mindenütt megismerhetni azokat a politikai rókákat.

Nekünk azonban béke, rend és szabadság kell. Ezt követelik a keresztény fölvilágosodás törvényei, — a művelődés igényei.

S miután határainkon, tőszomszéd-ságunkban már négy év óta dühöng a belháború pusztító tüze, az erőtlen török kormány pedig nem volt képes eloltani, nehogy átsapjon hozzánk: Európa és Törökország közmegegyezésével Boszniát és Hercegovinát megszállottuk.

Ime rövid vázlata a ténynek, amiért hadaink Bosznia- és Hercegovinába mentek.

~~~~~

IV.

Miért mondott le Törökország a berlini kongressuson Boszniáról és Hercegovináról?

A világtörténet azt tanítja, hogy az államok keletkeznek és enyésznek.

Törökország önmaga iránti kötelességek százados elhanyagolása s tarthatlan avúlt állapotok miatt bomlásnak indult.

A közelebbi évek alatt egymás után elveszté Szerbiát, Romániát, Bulgária egy részét.

S miután nem vala elég ereje keresztény alattvalóit a mozlím hivatalnokok égbekiáltó zsarnoksága, az asszonyok s leányok megbeestelenítése, s a férfiak lemészároltatása ellen még megmaradt tartományaiban sem megvédeni, — Bosznia és Hercegovina véres forradalomba sodortatott.

Minden állam, mely önmagában meghasonlik, — föloszlik.

Veszni indult néppel senki sem szövetkezik; mert azt az államtani eszély tiltja.

A török birodalom minden izében rothadás állott be, mely a keresztény fölvilágosodás által

érintve, csupán az európai műveltség behatása folytán önmagától napról-napra tovább terjed.

Mi megkísérlettük Törökországot megmenteni.

Azonban az általunk kidolgozott és ajánlott reformjavaslatokat elútasították a „török testvérek“ (!)

A török kormány haladni és népei jóllétének előmozdítására korszerű javításokat tenni nem akart; minek következtében a nyers erőszak és durva embertelenségek által gyötrött keresztények sorsa türhetlenné vált.

A csontvelőkig ható lealacsonyítást az alattvalók nem bírták már elviselni.

Az emberi méltóság érzete természeti jogait követeli a Balkán-félszigeten.

Az európai keresztény műveltségtől távolabb eső Ázsiában talán tengetheti magát a törökség a külföld palliatív szereivel, nyomorban gyötrheti népeit s ki is heréltetheti háreme szolgálatára alattvalóit: de itten Európa szélein a dolgok új rendjének tört utat a fölvilágosodás, mert a keresztény fölfogással sem az emberek kimiskároltása, sem a nőnem elbaromiasítása nem fér össze.

Az általános közéletlenség tehát, mely az elnyomottakat fegyverfogásra kényszeríté, tulajdonképen az európai műveltség befolyásából származik, mely az emberi jogokat az utolsó koldusban is tiszteli.

A jobblét utáni vágy és a buta tespedtség, a szabadság és szolgaság néznek ottan farkasszemet egymással.

A muszka izgatás és hatalomvágy pedig kizsákmányolni iparkodik előnyeit a keresztény műveltségi mozgalom és mozlim renyhesség összeütközéséből keletkezett forradalomnak, mely a Balkánon uralkodik.

A muszkával pipát nem cserélünk.....

No de nem is tartozik az sajátlag a dologra; s csak azért emlitem föl, nehogy azt higgye valaki, hogy muszka-barát vagyok.

Ez idő szerint különben is előbb elhiszik a bolondot, mint a valóságot, melyet tagadnak, vagy legalább is ostromolni szoktak.

Egy-két szót tehát (bocsánat érette!) magamról is szólok, hogy legalább sejtthesse a t. olvasó, milyen májű vagyok.

Mint magyar, alkotmányos államnak polgára szabadnak születvén, növeltetésem egy részét szabad hazában, másikat forradalomban s végül keserű emléké ostromállapotban nyertem.

Azután olyatén szolgálatába léptem hazámnak, hol a törvénytelen hatalom ellen küzködtem szerényebb fegyverekkel ugyan, és zaj nélkül, barkácsolva tettem annyit hazámfiainak érdekében, amennyit tehettem.

S végre megértem keblünk legforróbb vágyának valósulását, legszebb jutalmunkat: az alkotmányos szabadság fölvirulását.

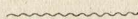
E két szót legelőször Kossuth szájából hallottam 1849-ben oly szépen kifejezve, midőn mondá: „Azon nap, mely Magyarországon látni fogja a szabadság virulásának letűntét, nem fog többé az élők között találni!”

S ime hála a népek istenének! a szabadság ismét fölvirult és élünk, sürgünk-forgunk, s nem „járunk-kelünk némán s tétlenül!” — mint egykor a legnemesebb szívek egyike búsan éneklé....

Csakhogy Kossuth távol csöndes hajlékában nem lát semmit abból, ami itthon történik, és én pedig boldogabb a zajban, írom e sorokat oly körülmények között, hogy nem kényszeríthet semmi tekintet arra, hogy jobb meggyőződéssel ellenkezőt írjak.

Irok tehát lelki szükségből, honpolgári kötelességből, és saját fejemmel gondolkodom.

Ennyi az egész! sem több, sem kevesebb.

V.

Vegyük azonban föl a kisiklott gondolatok fonalát s vessük föl a kérdést: kinek van kettő közől jövője keleten, a töröknek-e vagy a muszkának?

A történet és a létező körülmények világosan mutatják, hogy a muszka előre halad, a török uralom pedig enyészőben van, amiből önkényt következik azon helyzet és tény, melylyel nekünk okvetlenül számolnunk kell.

Nekünk tehát határaink azon pontjain kell erősb védgátakat emelnünk, — honnan az árveszély legkönnyebben hazánkba törhet.

A muszkák szidásával, a törökök „civilisatorai működése“ (?) és előráncigált holmi fajrokonsági ömlengésekkel meg nem mentjük a magyar nemzetiséget és szabadságot.

Ne ringassuk magunkat álomban, hanem gondoljuk meg, hogy nekünk előbb-utóbb meg kell mérkőzni bármily hatalommal, mely tőszomszédságunkban ránk nézve veszélyes állást akar foglalni.

A létérti küzdelem nehéz harcaiban nekünk jutott a föladat a keleti szomszédnépek szabadságáért erőnket mérlegbe vetni.

Aki mivel nem bír, azt nem adja, nemis adhatja igazán másnak sem.

Mi alkotmánynyal birunk és szabadságot másoknak is adhatunk, melyet despota hatalmak nem szoktak osztogatni; mert bár milyen vak legyen is minden absolut uralom, annyi belátása van, hogy akarva nem gyujtja a házát saját fejére.

A muszka minden módon térfoglalásokra törekedik keleten.

De hogy a török mind azon törekvésekkel szemben nemcsak tehetetlen, hanem minisztereit, hadvezéreit mily könnyen meg lehet minden ellenfélnek vásárolni, azt az utóbbi kétszáz év története éppen úgy igazolja; mint jelenleg látjuk, hogy csaknem havonkint, sőt hetenkint kell a kormány férfiaiit változtatni.

Nekünk például megígérték, hogy Bosznia és Hercegovinában a török kormány kezünkre fog járni a megszállás alkalmával.

S kisült, hogy alattomban rendes katonaságot ágyukkal kényszerítettek ellenünk harcolni; mivel a fejletlenség, az anarchia oly nagy Törökországban: Konstantinápolyból nem birták a lázadókkal szemben a katonákon elkövetett erőszakot, vagy azoknak elpártolását és átszökését megakadályozni.

S most ugyanazon romboló elemek ellen küzdünk mi, melyeket nem régiben törvényes hatalom elleni lázadás alkalmával Omer basá-

nak kellett oly drákói szigorral leverni Boszniában.

A tehetetlen török kormány tehát az általános anarchia folytán adott szavát hűtlenül megszegte, és becsületét akarva nem akarva compromittálta.

Egy basa meg nyíltan azt ajánlotta a fölkelőknek, hogy a magyar ellenzékkel szövetkezzenek!

Vakulj magyar! török testvériség!.....

Milyenek lehetnek pedig a társadalmi viszonyok a drágalátos „török testvéreknél,“ ahol az általános megvesztegethetőség förtelmeiben hivatalnokaival együtt úszott maga Abdul Aziz szultán is, aki inkább macáira és kutyáira s holmi esztelenségekre pazarolá vérig sajtolt alattvalóinak veritékes adóját akkor: midőn hónapokon át éhségtől gyötrött katonái félmesztelenül dermedtek meg?!

Lehet-e reményt kötni ilyen ország fönmaradásához?!

Hol vannak azok a felelős miniszterek a világon, akik nemzetük és fejedelmüknek tanácsolhatnák, hogy egy olyan állammal életre-halálra szövetkezzék?

Nem kívántatik-e éppen minden érintkezésnél a legnagyobb óvatosság és állami esélyesség?

Aki vízbe esett, annak mentő kezet nyújtva, lehet remény a legerősebb hullámok közül is

hogy kiszabadíthatjuk, saját életünk kockáztatásával is; de ákit föloszlásnak indúlt belső szervezete sírja szélére vitt: ott hasztalan minden külső segély, hiú minden kísérlet, s csakis a természet kimagyarázhatlan csodaereje változtathat talán a dolgon, de emberi tudomány nem.....

Ez fővonásban Törökország hű képe.

S bár mily őszinte legyen fájdalmunk egy súlyedő ország iránt, annál nagyobbak kell lenni saját hazánk iránti szeretetünknek s az önmagunknak tartozó kötelességek érzetének akkor: midőn a velünk szomszédos, egykor nagy birodalom darabokra szakad, s romjai határainkat érintik.

Azt mondá Deák Ferenc: „jobban tudom szeretni hazámat, mint gyűlölni ellenségemet.“

S mi hozzá tehetjük jelenleg: hogy bár nem szeretjük a muszkát és sajnáljuk a törököt; de miután államisága tarthatlan és fölbomlásnak indult, nem akarhatja senki józanul: hogy csupa nagylelkűségből és vitézségi hírvágyból az osztrák-magyar birodalom életérdekeit Törökország sorsával összekössük.

Nekünk tehát akár tetszik némelyeknek akár nem, ha önmagunknakjót akarunk, első sorban a velünk határos népekkel kell a lehető legjobb viszonyokat, az érdek-közösség realis alapján létrehozni, s megalkotni.

Akkor idő teltével érezni és tapasztalni fogják a még most talán kétkedők, hogy rájuk nézve minden tekintetben legelőnyösebb, éppen földrajzi helyzeteknél fogva a mi szövetségünk, a velünk való jó egyetértés, melynek fölbontását és zavarását meg lehet, hogy először is a moszkó fogja megpróbálni.

De éppen azért az eshetőségre készültünk kell előre, hogy szükség esetén bár mikor szembe szállhassunk bár kivel, aki támadólag lép föl ellenünk.

Vagy kiegyezünk, vagy nem.

S ha a prepotentiára törekvés nem hajtja túl követeléseit és észére tér, akkor a béke áldásos művei nemsokára fejlődésnek indulnak a Balkán-félszigeten.

Bár így lenne!

De ha nem sikerülne a keleti ügyeket papíron elintézni véglegesen: akkor muszkával, törökkel, ördöggel-pokollal verekednünk kell, s meg is fogunk verekedni azzal: aki érdekeink körébe törni bátorodik.

A moszkó mult évben tudjuk, hogy önhatalmilag hódítóként megtámadta a törököt s bement Bulgáriába, melyet hogy egészen körmei közé nem kaparíthatott a nagy vérontások dacára sem: azt „a török testvérek“ nekünk köszönhetik.....

Nem ártana az igazság érdekében, ha efféléről is tudomást vennének némelyek Budapesten, akik azzal kérkedhetnek: hogy a török miniszterek egyik-másikával levelezésben állanak...

S ezt mi elhiszszük nekik, sőt egyebet is gondolunk hozzá, amiről ismét az illetők nem gondolják..... hogy mások is tudják.....

A muszka tehát önhatalmilag ment Bulgáriába, honnan kilenc hónap mulva ki kell takarodnia Európa határozata szerint.

Mi pedig ugyan azon Európa határozatával megszállottuk Boszniát és Hercegovinát, hogy ottan rendet csináljunk, vagyis mint a diplomatikus kifejezés mondja: occupáljunk és adminisztráljunk.

Ezt a nekünk jutott természetes megbizást, történetünk és földrajzi helyzetünkől folyó föladatot magunkra kellett vállalnunk: mert a közvetlen szomszédságból felénk közeledő veszélyeket más módon elhárítani nem lehetne.

S minden esetre jobb, hogy állást foglalunk és lábunkat megvetjük most, midőn a körülmények kedvező öszetalálkozásával maga Európa is, azt akarta: hogy Boszniát s Hercegovinát occupáljuk és adminisztráljuk.

VI.

Azt mondják erre némelyek, hogy „már késő, előbb kellett volna (az ő eszük szerint), s miért nem mentünk mult évben a moszkó ellen háborúba stb. ?“

Már mi az ördögért mentünk volna a moszkó ellen? mi jupon és okoknál fogva támadhattuk volna meg, mikor minket nem csak hogy nem bántott, de sőt nagyon is respektálta határainkat.

Ezt tudja az egész világ, csak a magyar ellenzék tagadja, és festi az ördögöt a falra megbulyozott publikumának folyton hirdetvén; hogy mind az csak azért történt, „mert muszka szövetségben vagyunk.“

Az ellenzék még most is azzal az együgyű felfogással írja vezércikkeit; hogy Andrassy „muszka politikát követ“, a magyar kormány pedig „muszka szövetségben áll.“

Milyen nagy az ő hitük! . . .

Ha mult évben még jövedelmezett a magyar ellenzéknek a muszka mumussal való s a gyáva félenkséggig vitt örökös ijesztgetés, még csak hagyján; de hogy a stefanói egyezkedés széttépése és a berlini kongressus után

is még akadhatnak írni, olvasni és gondolkodni tudó emberek széles e hazában, akik attól komolyan féljenek, — az vagy igen nagy politikai tájékozatlanságot, vagy megvetésre méltó cudar gyávaságot árul el.

A bátorság az emberi kebel egyik legfőbb erénye.

A félnékségnél nem létezik nyomorultabb érzés . . .

S ha még olyan rettenetes rettentő lenne is a moszkó, nincs a maga rendjén az az émelységig kürtölt és vitézségünkhez éppen nem illő vénasszonyos jajveszékelés, melyben az ellenzéki sajtónak kedve telik. Ismerjük jól a muszkát, s elis páholtuk korlátozott erőnkhez képest úgy, hogy alkalmasint ő is tudja ki-vel gyúlne meg a baja a Kárpátok aljában.

Ne tüntessék föl naponkint azt a nyers ugorkát szopó muszkát olyan koloszusnak, mely mellett mi az ellenzék jajgató nyávogása szerint hűvelyk Jankóvá törpítettünk.

Helyeselhető-e ez az eljárás, — ítélje meg, akinek esze és egy kis önbecsérzete van?!

Én azt hiszem, hogy öntudatlanul kísért a muszka-lidérc némely honfitársunk agyának sárketrecében.

Mert hogy a nemzet tömegében sokkal nagyobb a férfúi bátorság isteni erénye, az oly igazság, mint kétszerkettő négy.

Már ki is képzelhetné józan fejjel különben is azt az örökösen trombitált muszka politikát nálunk kivibetőnek, bár mily szempontból vizsgáljuk viszonyainkat?!

Efféle ábrándozás csak az ellenzék prófétájától telhetett, ki egykoron létre akarta hozni a muszkával társulásunkat.

Kossuth volt első, ki Párisban a muszka követség útján Magyarország koronáját a muszka cárnak följánlotta!!!

Az volt a valóságos „muszka politika“, s abból lett volna igazán „muszka szövetség“, — ha a magyarok istene nem örködött volna fölöttünk!

De hogy Andrássy „muszka politikát“ művelt volna valaha, vagy hogy a magyar kormány „muszka szövetségbe“ jutott, — az oly „ostoba“ állítás „sit venia verbo“, melyet csak a „legegyügyűbb“ politikai felfogással lehetne elhinni.

Az az egész muszka ijesztgetés nem egyéb ravaszkodó kortesfogásnál.

Olyan forma mint az a kutya-adóféle historia, melyet a lapokban olvastunk; midőn bizonyos ellenféli kortes azt mondá a választóknak az ő jelöltjükről; hogy a bizony derék egy ember és olyan nagy szónok, miszerint Temesvárott kivitte, hogy az ökölnyi kis kutyáktól 8 forintot kell fizetni, s ha őt megválasztják követnek, előre is lehet képzelni: mennyi adót kell majd a falusi

kutyák után fizetni, melyek olyan nagyok, mint egy borjú! . . . . .

Bocsánat a kitérésért; de már annyira megutáltam kivált a „Pesti Napló“ vezéreskedő cikkei folytán azt az örökös muszka lamentatiót, hogy lehetetlen volt abba a nagyra felfújt hólyogba egy kis döfést nem tenni.

Eltekintve tehát attól, hogy nem forgott föl semmiféle ürügy és alkalom, mely jogot adhatott volna nekünk a muszkát megtámadni, — nem mentünk mult évben a háborúba 99 oknál fogva.

Kormányunk nemcsak mindent megtett a muszka-török háború megakadályozására, hanem mikor már kitört: azután sem akarhattuk kockára tenni életünket és pénzünket olyan hadviselés esélyeinek, melynek végén várható eredmények a legjobb és legkedvezőbb esetekben sem kárpotolhatták volna súlyos veszteségeinket sem jelenben, s talán még kevésbé jövőnkre nézve.

Vizsgáljuk állításunkat közelebbről.

Föltéve a jobbat, amin nem kételkedem, hogy győzzünk, és leverjük a moszkót: mi lett volna ennek az eredménye s különösen a jövőre nézve?

Az, hogy ellenségeinket szaporítjuk, a bolgár, román, szerb, montenegrók stbeket egy hosszú jövőre s talán örökre magunktól elidegenítettük volna.

Mert valamennyien a háborútól fölszabadulásukat várták, sőt egyebeket is.

Mit nyertek a háború után, mit nem nyertek, — most már látják és egybevetik veszteségeikkel az eredményeket.

Arról pedig kézzelfoghatólag meggyőződhetek, hogy a fehér cáron kívül van ám még más hatalom is a világon.

Az a hatalom pedig Európa, mely erősebb a „szent moszkó birodalomnál.“

Oly hasznos tanulság ez, melyet nem fognak szemük előtt téveszteni Belgrádon, Bukuresztben, sem másutt, — ha fölfogják érdekeiket, és helyet akarnak foglalni a művelt népek között.

Mostan is azt mondják némelyek, hogy sok pénzünkbe kerül Bosznia s Hercegovina.

A biz igaz!

De arra nem gondolnak, hogy a leggyőzelmesebb háború is milyen terheket rótt volna vállainkra, s milyen következményeket vonhat vala maga után? . . . .

Az került volna még csak sok vérünk és pénzünkbe, nem is említve a jövőre kihatásait. . . .

Mert hogy a „török testvérek“ olyan megbízható szövetségesek lettek volna mint némelyek agyveleje izzadja — azt ugyan ne higgye senki.

Ki lettünk volna téve azon eshetőségnek, hogy nemesak a vazall-tartományokat kell vala

megszállni; hanem talán még a távolabb fekvő részekben is nekünk kell vala a rendet föntartani hosszú időn át a törökök megbízhatlansága miatt, — amiből azután bizony nem instálunk.

Jelenleg midőn a konstantinápolyi kormánnyal egyetértve egészen békés szándékkal mentek katonáink a muzulmánok közé, a sokáig nélkülözött békét nekik visszaadni: orozva törtek reájuk.

Hátha a háború után kellett volna ugyan azt tennünk?!

Maglája mozlimjainak alacsonysága elég tanúság arra: mit kell tartani az ő besületességükről?!

Először a szivesség jeleivel fogadták huszárainkat, azután orozva gyilkolták meg őket.

A török szultán segédkezet ígért seregeink föladatának békés megoldásához, s nemcsak hogy nem válhatta be szavát, hanem jobb meggyőződése dacára, nyomorult tehetetlenségével szítja ellenünk a lázadást; mert alkalmasint azóta megint megvesztegették pénzzel a konstantinápolyi basákat. . . .

Az afféle szó-szegő népséggel vajmi nehéz boldogulni, ahol a megbízhatóságnak kezességei annyira hiányzanak!

Az ilyen viszonyok és körülmények között csak tekintélyes nagy haderők imponálhatnak, melyekhez sokkal több vér és pénz kívántatik.

S különösen mi nem vagyunk oly helyzetben,

hogy csak úgy könnyedén áldozhatnánk föl száz meg százezer munkás kezét, és hogy néhány ezer milliomokat előteremthetnénk.

Nem is érintem ethnographiai viszonyaikat, melyek a legéberebb körütekintést és megfontolást igénylik különösen jelenleg, midőn „az utolsó fűszál is érzi, hogy a földnek, melyben gyökeredzik, a neve : a haza.“

Egybevetve tehát a megmásíthatlan viszonyokkal — lelkiismeretesen, a felelőség teljes tudatában, mindent eszélyesen mérlegelve — saját érdekeinket a jelenben és jövőre nézve, igen helyesen történt : hogy a mult évben nem engedték magunkat a csalfa remények hiú káprázataitól elkapadni és addig húztuk-halasztottuk, még erélyesebb fegyveres föllépésünket is, amíg az osztrák-magyar birodalom erkölcsi és realis javainak veszélyeztetése nélkül csak lehetett.

Háborút kezdeni igen könnyű.

De a közelmult is elég világos példát adott egy nagy nemzet történetében, mily szeszélyes a győzelem istennője!

Azért találó a kifejezés, melyet háború kezdetén szoktak mondani :

„A kocka el van vetve!“

Melyik részére dől? — isten kezében áll!

Fordítsuk meg azért az érem másik oldalát is. . . . .

Mi történik akkor, ha mult évben beme gyünk a háborúba, — mert azt tudja meg

mindenki, hogy nemcsak a moszkóval, hanem másokkal is meggyült volna harcunk egyes egyedül magunkra lettünk volna hagyatva; mivel a törökök összes haderejüket Ázsiába összepontosítják vala — s valami előre beláthatlan s minden emberi számításon kívüli eset, pusztító dögvész és más elemi csapások folytán katonáink vereséget szenvednek???

Oly kérdés úgy-e bizony, melyre végig borsózik a honpolgár háta, s hiszem, hogy éppen ilyen eshetőségre kevesen gondoltak azok közül, akik „a vármegyeház ablakából nézik a világ folyását,“ s minden áron háborúba akartak rohanni??

Nagy az ő hitük, mert azt hiszik, minden lehetséges....

A legkedvezőbb esetben Európa birói széke elébe került volna a dolog, s a legeslegkedvezőbb esetben érdekeinknek megfelelőleg azt mondja vala, amit a berlini kongressus határozott: hogy Ausztria-Magyarország vonuljon be Boszniába és Hercegovinába, miután az legközelebb érinti a mi érdekeinket.

Melyik bir reánk nézve több előnnyel, akár a jelent akár a jövőt tekintsük, a súlyos föladat és elutasíthatlan állami kötelesség teljesítésének módja közül: az-e ha egy véres háború fáradalmaival megviselt hadsereggel, vagy

pedig békés szándokú s pihent ezredekkel megyünk Bosznia- s Hercegovinába?

Azon kívül mult évben az összes lakóság úgy tekinthette volna hadainkat mint hódítóikat, ellenségeiket.

Jelenleg a nép fanatikus mozlím söpredeke, melynek élelve mindenütt a rablás és fosztogatás, s némely elkábitottak azok, kiket le kell fegyverezni.

A birtokos mozlímok jobbára, s a keresztények segédkezet nyújtanak katonáinknak.

* * *

E sorok írása közben a vasutról majd lekéstem.

Nagy sietve hajtattam, s csakhogy felülhettem. . . .

Ketten voltunk, és szótlánul bele merültem a gondolatokba. . . .

„Megkövetem az urat, nem sértem meg?!“

A világért sem! — válaszolám derülten az ily nyílt és jószívű megszólításra.

„Talán valami bántja, hogy úgy elmélyedt?“

Nem a hálistennek! hanem már csak megmondom, hogy Törökországról gondolkodom.

„Annál jobb, legalább elbeszélgezzük az időt.“

Nem bánom, — válaszolám. . .

„Mondja meg az úr, ugyan mit gondol ezekről a mostani dolgokról?“

Dióhéjba szoritva elmondám röviden a fentebbi sorok tartalmát, s aztán folytatám:

Törökország saját hibái folytán oda jutott, hogy még egy győzelmes háború esetében sem lett volna képes ellentétes természetű tartományaiban a közrendet és békét továbbá föntartani.

Tudjuk mint szakadtak el egymásután kiválólag azon tartományok már előbb, hol az alattvalók nagyobb része keresztény.

Még Bosznia- és Hercegovinában sem birt annyi erőt kifejteni, hogy a négy év óta bolyongó 150 ezer menekült hazájába visszatérhetett volna.

Azért mondtak le a törökök Boszniáról és Hercegovináról a mi részünkre.

S minden esetre jobb, ha mi adjuk nekik vissza hazájukat, mintha a moszkó vagy más vezette volna vissza őket tűzhelyeikhez.

Ha mi azt nem tesszük vala: oly veszedelmes szomszédság keletkezik határainkon, mely talán hazánknak örökösen vérző sebévé könnyen válhatott volna.

„Möglöhet mög, hogy úgy van,“ — mondja uti társam, aki igazándi vérbélyű magyar és elég józan fejű; csak az a kis baja, hogy rettentően „beleártotta“ magát a politizálásba, és igen sok oly dolgot hisz, ami soha világ nem fog megtörténni.....

No de hányan nem szenvednek a politikai dilettantismus nyavalyájában?!

Két magyar embert pedig együtt képzeln

és nem politizálni, — alig lehet; — különösen most, mikor szabadság- s alkotmányunk van.

Folytatja tehát az én barátom okoskodását, de olyan tahós észjárással, melyről „megismertszett,“ hogy az „Egyetértést“ olvassa, vagy legalább is szélhajti népbódi — uram bocsá! majd elbicsaklott a nyelvem — népboldogítókkal“ szokott néha összejönni, — természetesen mint akik be akarnak jutni a képviselőházba.....

„De hát miért is nem tőtte úgy mög Andrassy mög Tisza, hogy ne fordult volna úgy a politika, hogy Boszniába kölljön mönni?

Mért nemis üzentek háborút annak az..... muszkának, mért nem akasztották föl a Nikicát, mért nem lövették már régen össze Belgrádot, ott voltak a Dunán a monyitorok..... mög az isten tudja mit mindent nem tőtt az a Bismarck is?!

Már most én teszem le a garast; mert e bizony sok is egy szuszra, barátom uram!

Andrassy meg Tisza azért nem üzentek és nem is akadályozhatták meg a háborút, mert nem lehetett; mert ő náluknál még hatalmasabb emberek és dolgok vannak ám a világon, akiknek beleszólásuk van abba, ami Európa területén történik.

Azok a hatalmasabb emberek és elementumok pedig: az európai nagy- (és kis) hatalmak, nemzetek, melyeknek sokkal több pénzük és haderejük van

nem csak együttvéve, de néhánynak magának is, mint nekünk.

Azon kívül ami minden emberi erőnél erősebb, az a keresztény műveltség szelleme, a fölvilágosodás és szabadság utáni vágy, aminek még a Bismarck sem állhatna ellene.

A kereszténység emberies szelleme utat tört magának keletre, s mivel Törökország mozlimjai között sok keresztény van, a félhold birodalma minden ízében és zugában megrázkodtatott és darabokra szakadt.

A fölvilágosodás hatása először is a keresztényekben ébreszté föl az emberi méltóság érzetét.

A nyomást és lealáztatást, szorgalmuk és nehez keresményük erőszakos elrablását nem bírták már tovább tűrni.

Szabadságra vágnak, emberek akarnak ők is lenni, — mint a többi európai népek.....

Már most, ha mult évben bemegyünk a háborúba, nem csak Európa, hanem az a sok nemzetiség a Balkán-félszigeten méltán azt mondhatta volna: hogy Andrassy meg Tisza a természet legszentebb törvényei ellen támadtak föl: mert a keleti keresztények felszabadulásának ellenségei.

Az adott viszonyok és körülmények igen nagy óvatosságot s a legszigorúbb semleges magatartást parancsolták.

S ha úgy tudnának helyesen itélni, mint ferdíteni és hazudni némely ujságlapok, akkor belátnák, hogy semlegességünkben nem igen volt haszna a moszkónak, de igen is volt a törököknek, s mindenek fölött pedig nekünk biztosított előnyöket.

Mult évben két út állott előttünk.

Vagy kockára vetni vérünket és pénzünket egy bomlásnak indult ország tarthatlansága mellett, s ugyanekkor magunk ellen fölingerelni a Balkán-félsziget legnagyobb részét; vagy számba venni a körülményeket, és megfontolni mindazon viszonyokat, melyeket valójában nem a moszkó, hanem a világtörténet fejlődése hozott létre: t. i. hogy Európa keresztény államai a műveltség és anyagi jóllétben előre haladtak, a „török testvér“ pedig elmaradt, sőt haladnisem akar és az általános közelégtelenséget létre hozta.

Az ottani keresztények művelődni óhajtanak és szabadság után sóhajtoznak: mert a mozlímok brutális nyomását nem bírják már tovább viselni, amit heresztény szívvel nem lehet kárhóztatni.

Bár mit hozzon reánk a jövő, mi nem leszünk, nemis lehetnénk soha sem a szabadság elenségei; mert az alkotmányos államok erős várai a szomszéd országok jólléte és szabadsága.

Igaz, hogy mi békés utakon óhajtottuk volna

Balkán népei szabadságát egyengetni ; amire tanú lehet Szerbia, Románia : azért kötöttünk kereskedelmi szerződéseket és iparkodtunk szomszédainkkal közlekedési műveket létrehozni.

Az ő erkölcsi és anyagi hasznukból nekünk nincsen kárunk, valamint nekik a mienkből.

Mennyire őszintébben akarta Andrássy Törökország föntartását, melyet 100 év óta különben is az európai diplomatia s bizonyosan nem több jóakarattal tartott fön : az aki ismeri viszonyainkat és a lehetőség tényezőit, méltányosabban és nem úgy fog itélni a mult év eseményei fölött, mint az ellenzék.

Hanem Andrássy a mai kulturalis igények és lelkiismereti szabadság alapján törekedett Törökország integritását föntartani.

Az ellenzék azt is elfeledte, hogy az Andrássy-féle reformjavaslatok Európa közhelyeslésével találkoztak ; de a mozlím urak és fanatikus papok tetszését nem nyerték meg, s a művelt Európa tanácsát, ajánlatát elutasították.

Ennek okai mi nem vagyunk.....

Legfőbb okai a mozlím törvények és azoknak értelmezői, kik nem birnak sehogy sem megbarátkozni azzal az eszmével : hogy a nem muzulmán lakosokkal egyenlő politikai jogokkal birjanak.

Hogy is férne bele híg velőjébe e fajta fogalom a renyhe népségnek, mikor még asszonyaik sem jőnek mai napig sem lélekszámban ? !

A női nemnek semmi erkölcsi becse vagy értéke nincs, a mai mozlímok felfogása szerint.

A legmegvetettebb állatokat, a sertéseket legalább az adó-rovatokba följegyzik.

A nőket hasztalan keressük, be vannak zárva a haremekbe, s azokon kívül mindenütt ignorálva.

A hiányos statisztikai rovatok csak a férfiak számát mutatják, nők mint lelkes lények nem léteznek.....

A mozlím hit szerint az asszonyok jobbára pokolba jutnak.....

Én nem tudom, hanem úgy hiszik, hogy a leányok mennek a paradicsomba, — de nem a „szószba“, hanem a Mohammed kertjébe. . . .

Magyarország hölgyei mit szólnak ehhez a drágalátos „török-testvériséghez“?!

Hogy gyertyázták volna meg kardját mielőtt hüvelyébe dugták annak az Abdul Kerimnek, a kit azóta talán el is ítélték?! . . .

A keresztényekkel szemben pedig milyen fogalmakat táplálnak?!

Például Boszniában s a többi török tartományokban, ha lóháton bár mily művelt keresztény egy nyomorult piszkos mozlímmal találkozik, — le kell azonnal lováról szállani, mert rajah, s megálázkodva bevárja, míg tetszik mozlím istenségének a halandó keresztény mellett elcsámpáskodni. (L. bőv. Studien über Bosnien und die Hercegovina von Roskiewicz etc. 251. l.)

Kinek a vére nem lázadna föl az emberiségi

érzésnek illetén kigúnyolása fölött a művelt keresztény világban?!

Ilyeneket lenne célszerű kissé szellőztetni a komoly igazság érdekében azoknak, akik a török viszonyokról firkálnak, lármáznak és politizálnak . . . .

Erős a hitem arra nézve: hogy ha visszatérnek katonáink Bosznia- és Hercegovinából, megnyit fognak nevetni annak a gyönyörűséges „török-testvériségnek!“

S nem egyhamar visznek a boldogságos szűz Mária, honunk védasszonya képével kardot, sem ezüst koszorút a török atyafiaknak. . . .

A vonat megérkezett, jó földim boszuságára, mert még újabb kérdésekkel készült ostromolni.

Öreg barátom kiszállott, de a vagonom ablakától nem tágitott, csak nézett s láttam, hogy még valamit akar mondani.

„Tudja mit az úr, — jegyzé meg az a tisztas öreg, — bizony én is a mondó vagyok, hogy csakugyan beütött az isten nyila abba a Törökországba“ — s egyet sodorintván bajuszán, még egyszer kezét szoritánk, s elváltunk. . . .

Mi nem tehattünk mult évben okosabbat, mint a mit Európa tett.“

A valószínű általános conflagratiót vagy is a világháborút kikerültük, mert eszélyes magunktartásával elhárítottuk, s az által sok vért megkiméltünk, még több pénzt meggazdálkodtunk.

Legszentebb érdekeinket könnyelműleg nem kockáztattuk, s a jövőt el nem játszottuk.

Időt nyertünk legjobb erőink gyarapítására s a meglevők acélozására, hogy a helyzetnek minden körülmények között, ha teljesen nemis, de legalább legnagyobb részben urai lehessünk.

S ha isten is úgy akarja, még inkább azok is maradunk és leszünk. . . . .

VII.

Ismét iróasztalnál ülök s előttem Európa térképe.

Sajátságos jelensége korunknak, hogy a leg-erősebb és legműveltebb birodalmak mindenütt határaik kikerekítése és lehető biztosítására törekednek.

Azt hiszem, annak oka nem annyira hódítási viszketegből, hanem inkább azon természetes meggyőződésből származik: hogy a belbéke külső zavarok és könnyű megtámadhatások ellen minél jobban biztosítva legyen.

Nézzük tehát mi is határainkat és szomszédságainkat.

Ha Magyarország délkeleti határait figyelemmel vizsgáljuk, első tekintetre szembeötlik Dalmatiánál azon fölötte keskeny mesdgyének mondható terület, melynek természetes folytatását Hercegovina és Bosznia képezi.

Védelmi szempontból tehát olyan fontossággal bír épen itten, és a beállott viszonyok folytán határaink védelme és biztosítása, hogy a ki elfogulatlanul akar is, tud is nyilatkozni, — e tény nem fogja kétségbe vonni.

De nem csupán védelmi, hanem anyagi fejlődési viszonyaink, gazdasági és kereskedelmi érdekeink szerves összeköttetéseket, célirányosb közlekedési kapcsok létrehozását sürgetik.

Olyatén intézkedések forognak tehát kérdésben, melyek egyforma előnyöket rejtenek magukban, a velünk határos szomszédterületek lakosaira nézve úgy, mint nekünk.

Ezt már a régibb századokban fölismerték őseink. Könyves Kálmán zászlója Zara, Spalató és Ragusa falain lengett. . . .

Hunyadi Mátyás vitéz katonái Jajca, Fravnik stb. falai alatt vértettek. . . .

S azok a hadjáratok nem hiú terjeszkedési vágyakból származtak.

Valódi indokaik az állami élet legbensőbb gyökereit érintik.

Ennek ünnepélyes kifejezését találjuk hazánk történetében.

A magyar király, mielőtt fejére teszi a koronát, megesküszik: hogy adandó alkalommal visszakeríti azon elhódított tartományokat, melyek egykoron szent István koronájához tartoztak. . . .

Azon tartományok között van Bosznia is.

Igaz, hogy az csak jogcim maradt, s hódítási kísérletek alapjául nem szolgált soha; de világos: hogy a magyar király koronázási esküje által őseink bölcsességének szelleme hagyományoszerűleg szól hozzánk.

S hogy maradandóbb kötelek politikai te-

kintetben Boszniát és Hercegovinát a magyar koronához nem forraszthatták: azt csakis a nálunk kiütött pártoskodásból eredt meggyöngülésünk okozta, mely sajnós, de tanulságos körülményt az akkor hatalmas félhold kizsákmányolta, és a nevezett tartományokat tőlünk elvette.

A történet azóta följegyezte, hogy Bosznia és Hercegovina a félhold uralma alatt természeti előnyeit nemesak ki nem fejthette: de az anyagi és szellemi jóllétnek minden faktoraitól megfosztatott.

Mert hogy a magyar korona főnhatósága alatt élő testvérnemzetiségek műveltségi és gazdasági viszonyaik mennyivel kedvezőbbek, azt talán senki sem tagadhatja, akinek esze és igazság-érzete van?

Abból tehát, hogy Boszniát és Hercegovinát a törökök elhódíták, haszna ugyan nem lőn még a birtokos osztálynak sem, mely hogy javait megmenthesse: lemondott a keresztény vallásról és mozlimmé lett.

A keresztény vallást a birtoktalan nép, melynek nem volt sem veszteni valója, sem előnye vallásának megváltoztatásából, — megmaradt ősei hitében és abban él-hal jelenleg is.

Boszniában az urak mozlímok, a parasztok keresztények.

A török hódítás tehát nekünk is mondhatlan károkat, és fejlődési viszonyainkban érzékeny hátrányokat okozott.

Annak következése lón, hogy századokon keresztül az ellenséges hadak könnyű szerrel beronthattak határainkba.

A nagyobb megtámadások is azon pontokon csak azután gyérültek, midőn Törökországot utolérte minden hódító hatalom boszuló sorsa, — a bukás, melyből többé nem birt nagyobb erőre vergődni.

A kisebb rabló beütések és zsivány fosztogatások ellen a legujabb időkig a katonailag szervezett határőrség volt fölállítva.

A granicsárság polgárosításával még inkább szükségessé vált határszéli viszonyaik céltudatos rendezése és megszilárdítása.

A folytonos rabló kalandoknak, melyek délkeleti határainkon üzetnek, — véget kell valahára vetni.

Azt sem lehet megengedni, hogy a házaikból elkergetett szerencsétlen vándorok lakosainkat munkajukban, békés foglalkozásaikban örökké háborgassák: mert csak nem hagyhatjuk a hazátlanokat éhen meghalni.

Az osztrák-magyar birodalom belbékéje, hazánk jövője, s kivált a délkeleti határszélek hosszában élő polgártársainknak személyi bátorsága és vagyonuk biztosítása követelik a közvetlen és közvetett intézkedéseket és azoknak megszilárdítását.

Ha majd a béke és közrend művei Bosznia-

és Hercegovinában örvendetes fejlődésnek indulnak, s a tisztességes munka kora be fog következni: akkor nem lesz nehéz föladat a szomszéd-sági viszonyokat más módon szervezni, vagy az adminisztratiót a haladásnak megfelelőleg alkalmazni.

De addig, míg lakósainak egy nagy része kénytelen hazájától távol idestova kóborolni, s hazánk határain oltalmat keresni, mialatt az otthon maradtak személye folytonos rettegetésnek, vagyonuk rablásnak van kitéve: addig, mondom nem tehetünk mást, mint fegyveres szigorral és felügyelettel eszközölni és biztosítani a belbékéjüket, hogy földjeiket megművelhessék és a napi élet szükségleteit kielégithessék.

Általában az új alakulásokkal szemben annyira szükségessé vált határszéleink biztosított kikerekítése és szilárd szervezése, hogy józanul azt tagadni nem lehet, elmulasztani pedig a legnagyobb hiba lenne.

Itten hasztalan minden üres frázis vagy akadémikus vitatkozás; itt megváltoztathatlan körülmények kívánják, egyebet nem is említve, — védelmi és kereskedelmi érdekeink biztosságát eszközölni.

Maga a világtörténet fejlődési törvényei hozák meg a kedvező alkalmat, melyet ha elmulasztanánk fölhasználni, rövid idő múlva keservesen meglakolnánk érette; s bizonyosan több áldo-

zattal kellene azt kieroőszakolnunk, amit jelenleg megtenni inkább hatalmunkban áll.

Azért rajta kell lenni, hogy az életérdekeinket érintő és messze jövőnkre kiható kérdést céltudatosan megoldják és javunkra elintézzék.

Az alkalom mentőjének üstöke elöl van, meg kell tehát azt férfiasan ragadni.

Ki tudja, előfordul-e valaha hasonló alkalom?!

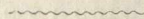
Az államok életében vannak oly kedvező pillanatok, melyeket ha egyszer elmulasztanak fölhasználni, — soha, vagy csak nagyon ritkán lehet helyre pótolni.

Több példa van arra nézve hazánk történetében is, melyből okulnunk kell, különben elkésünk, mint sok egyébbel elkéstünk, — örökre helyrehozhatlanul!

Az idő kereke gyorsan forog, s a keleti alakulásokat sebesen ragadja magával a dolgok hatalma.

Siessünk állami életünk, anyagi és kulturális fejlődésünk emeltyűinek kezességeit biztosítani most, — midőn az alkalom úgyszólván magától megérkezett és kezünkben van.

A mulasztás rettenetesen megbooszulná magát rövidlátásunkon, vagy könnyelmű elbizakodásunkon, — s ezt ismételve ismételjük!.....

VIII.

Minden higgadt és elfogulatlan magyar kebel ösztönszerűleg érzi nagy jelentőségeit az idők intelmeinek, melyek kiválólág a kisebb nemzetiségekhez szólnak.

Ebből lehet megmagyarázni, hogy a pártok fondorkodásai s az eseményeknek elferdített közlése, rágalmak és ámitások nem képesek Magyarország értelmi nagy többségét tévutra ragadni a józan megfontolás és bölcs előrelátás ösvényétől, melyen a keleti eseményeket, valamint Bosznia és Hercegovina megszállását megítéli.

A nemzetek fölött örökdő conservaló hatalom erősebb a pártos szenvedélyek agyarkodásánál és tehetetlen zsörtölődésénél, mely sértett hiúsága érzetében mindent elkövet, hogy önző haszonlesését s nyomorult boszúját kielégíthesse.

De bizzunk Magyarország jobban értesült és önzetlen értelmiségében, mely mint a fölkelő nap sugarai, úgy fogja széjjel foszlatni azon kárhozatos üzelmeket, melyek a közbéke biztosítása és kereskedelmi érdekeink fejlődése ellen lázitanak és hazug ráfogásokkal a kedélyeket izgatni nem átalják.

Mindenesetre jellemző a jelenre, utódainkra nézve pedig tanulságos marad, hogy még Bosznia és Hercegovina megszállását illetőleg sem bírtak a pártszenvedély kicsapongásai némely korlátokat önmagunknak rakni.

Mikor oly életkérdések forognak szőnyegen, melyek egyenesen minket legközelebről, közvetlenül illetnek még az esetben is, — ha az Ausztriával való netaláni szakítás valaha bekövetkezne, amit a kiegyezés ellenségei annyira óhajtanak!

Ha van elfogulatlanság és józan hazafiság az ő felfogásuk és törekvéseikben, most megmutathatták volna komolyságukat.

De azt nem tették; mert a kufárkodó önzés és könnyelműség nem képes a józan megfontolás és valódi hazaszeretet színvonalára fölemelkedni.

A kormány ellen intézett s csupa vak gyűlölségből származott rágalmazás, az a „csak azért sem féle“ férfiatlan konok makaacsság annyira bele vitte az ellenzéki pártokat a sivár tagadás átkozott maniájába, mely Lengyelországot eltemette, — hogy minden bel- és külügyi actio, ami a kormánytól származott, az ellenzék által hamis világitással tálaltatott a közönség elébe.

S ez mind csupán azért; mert az új követválasztások küszöbön állottak.

Soha ellenzék gyatrábbul nem viselte magát, midőn kormánya egy külügyi vállalatra készült lépni.

Ezt eléggé bizonyítja a „habarékpárt“, mely valóságos árvizhozta népség, s csak valami forgószelel képes annyiféle testeket összeboronálni.

Az utolsó választások után sem látszik különvei után ítélve, visszas irányát megváltoztatni. mert szégyennek tartja hibáját beismerni és esalhatlanságot követel akár a római pápa . . .

Levén közöttük sok csalatkozhatlan! . . .

Biz' ahhoz nagy erény kell! hogy hibánkat beismerjük.

„Minden erény önmegtagadással jár,“ — mondja a legönzetenőbb státusférfiak egyike, Köleseynek, — kinek pedig volt annyi sütni valója és hazafisága, mint az ellenzék bár melyik csodálatos szentjének.

Boxirozza ki magából az ellenzék az imper-tinens elemeket, tagadja meg magát, és a sivár tagadások helyett emelkedjék föl a valóság termékenyítő talajára.

Legyen tiszteletreméltó őre az alkotmánynak s kérlelhetlen, de igazságos bírálója a kormány tetteinek.

De mig az ellenzék összes képességi apparatusán az a rideg schopenhaue-ranusi tagadás mestersége uralkodik: addig nem birja kiszabadítani magát a hinárból, és nem érdemelheti ki sem a jelen, sem a jövő nemzedék elismerését.

A kiegyezés ellenei s kiválólág a szélsőbb derűre-borura korholják a kormányt, hogy Bosz-

nia- és Hercegovinát megszállotta és folyik a vér — pedig háborúnk sincs . . .

Hanem ugyan azok elfeledik, hogy a kormány tökéletesen békés szándokkal óhajtotta Boszniát és Hercegovina okkupációját keresztül vinni.

S éppen azért talán nem is egészen kielégítő intézkedések mellett lépték át katonáink a határokat, s maguk sem voltak minden tekintetben kellő óvatossággal, — miután valószínűség-nél több volt; hogy békés uton fog a megszállás megtörténni.

A kormány számított a magyar ellenzéki sajtó hazafiságára, s azt hitte, hogy ha már a kormányt annyira rágalmazza is, de legalább katonáink súlyos föladatát nem fogja nehezíteni s agitációjával még súlyosabbá tenni.

A kormány csalódott az ellenzék hazafiságában.

A sajtó bizonyos része, mintha csak megháborodott volna, azon eszeveszett taktikára vete-medett; hogy a pártszenvédély mámorától elvakulva, kárhoztatta, szidta, rágalmazta a birodalmi külügyi kormányt azért, hogy Tiszát megbuktassa; majd megfordítva a magyar kormányt napi kenyérkereset fejében vádolta és becsmérelte, hogy Andrássy tekintélyét külföldön kisebbitse és befolyását gyöngitse.

Ítélje meg bár ki, volt-e az ellenzék eljárásában államférfiúi eszély vagy hazafiság?!

Igaz, hogy Európára és Magyarországra nagy többségű közértelmiségére, — melyet a választások legjobban igazolnak, — annak az eget-földet betöltő handabanda lármának és szikrázó fogvicsorgatásoknak nem volt meg a komolyabb hatásuk.

Hanem megtevék a hatást Maglája, Zepce és Serajevo együgyű lakosaira . . .

A minden eszélyt és állami érdekeket megvető sajtó lármájának meg lőn az a szomorú következménye (amit csak isten bocsáthat meg az ellenzéknek), hogy birodalmunk teljes tekintélyével azon erkölcsi hatásnak, melyet az egyhangú egyetértés és támogatás ilyen esetekben kölesönözni szokott: nem imponálhatott a bosznyákok és hercegovcoknak.

Sokan közülök megszedültek, fegyvert fogtak, — ami talán elmarad, ha vérszemet nem kapnak.

A sajtó bizonyos része még most is megnehezíteni iparkodik minden módon katonáink föladatát, midőn a hadsereg szellemére lehangolólag hatni törekedik akkor: midőn az ország java érdekében kötelességüket becsülettel teljesítik.

Ország-világ tudja, hogy seregeink között határtalan lelkesedés uralkodik Bosznia és Hercegovinában; itthon pedig nyugalmazott tisztek és nagyszámú önkénytesek ajánlják föl szolgálatukat még pedig most, utólagosan, midőn vilá-

12

gos, hogy hányadán vagyunk a nehézségek leküzdésével.

Hanem persze ezekről nem irnak cikkeket az ellenzék lapjai, melyek még most is dédelgetik azon lázadókat, kiket maga a török kormány sem volt képes megfékezni.

A „Pesti Napló“ még szept. 10. 218. számában is ez áll szóról-szóra: „Lesz-e kedve a bécsi hatalmasoknak és magyarországi minisztereknek a bosznyák kaland (?!!!) sokféle szerencsétlenségei után a hódítást Albaniára kiterjeszteni?!

Hát ki akar Albaniába menni?! . . .

Nem valóságos lázítás ez ami kormányunk és harcoló katonáink ellen?!

Hisz ez valóságos felfordult világ! . .

Nem elégtették meg az ellenzéki ujságlapok, hogy oktalan lármával folyton gyalázták a birodalom föllépését, melylyel csakis a boszniai lázadást mozditják elő, melyet katonáinknak kell leverni.

Ilyes eljárást és taktikát csak rubelek és piaszterek eredményezhetnek . . . . .

Tolvajt kiált a tolvaj, hogy a kelepceből kimenekülhessen . . .

Azért az ő „fejükre száll minden csepp vér“, mely Bosznia- és Hercegovinában kiontatott! . . .

IX.

Nem a muszka a mi legnagyobb ellenségünk; mert azt jól ismerjük hányadán vagyunk vele.

A mi legnagyobb ellenségünk a szabad sajtó szabadossága, mely mint a falu bikája mindre rá ront büntetlenül.

Még sajnosabb, hogy mi magyarok, akik nem vagyunk olyan sokan, mégis találkozik közöttünk annyi ember, hogy bár nem nagy, de mégis pártot lehet létrehozni, mely mindig ellenségeink malmára hajtani a vizet nem irtózik.

Mert hogy a szélsők Magyarország ellenségeivel egy gyékényen árulnak, bizonyítja azon körülmény is, hogy az elfogott bosznyákok közül egy mogorva tekintetű „török testvér“ egyik vasúti állomáson határozottan kijelenté: hogy a fölkelő vezérek azt beszélték, miszerint a magyarokkal fognak szövetségre lépni, miután azok is ellenevannak Bosznia megszállásának stb. . . .

Kiket érthettek a „magyarok“ alatt azok a lázadók, kik meglehet éppen huszáraink orgyilkosai voltak, — könnyen kitalálhatja a szives olvasó, csak ítéljen igazságosan?!

Itt van tehát titka annak, miért kezdék hinni némelyek, és későbbben el is hitték, hogy a magyarok a boszniai lázadást támogatni fogják.

Erre csináljanak cadentiát a százhősök, kik kidülyezett mellüket kábult fejük, vagy talán a muszka rubelekkal és török baksissal töltözködő zsebük helyett öklözik és azt kiabálják: hogy ők az igazándi 48-as telivér hazafiak; mert éltetik Kossuthot és meg fogják buktatni a kormányt . . .

A Kossuth-cégér még mindig ki van tűzve, s évenként fölfrissítetik kukorica-fosztáskor . . .

S mérik a status-tudomány és politikai bölcsesség karcos csigerjét . . .

„Ma pénzen, holnap ingyen!“

Ilyen forma hatással van az összes Kossuth-correspondentia . . .

Magyarország nagy többségű közértelmisége, kormányával együtt nyugodtan alhatja és aluszsa is miatta az igazok álmát.

A peszterkedésekben nem soknak telik gyönyörűsége, — komolyabb dolgaink vannak!

Ha Kossuth jobban szereti hazáját mint önhíúságát vagy privat hajlamait, jöjön haza és apostolkodjék közöttünk.

A próféták, melyre játsza magát, úgy sem igen irtak, hanem tanítottak szóval . . .

Legalább kieszelhetnők már egyszer valahára, mikor volt ő komolyan tisztában a haza boldogításának mikéntjével?!

Mert azt tudjuk, hogy államférfíúi bölcse-

ségéről és hazafiságáról három kinyilatkoztatást bocsátott vala Kossuth a világ elébe.

1-szor: Mikor Magyarországból respublikát akart csinálni;

2-szor: Isten tudja mit akart, mikor a muszka cár másodszülöttjének a magyar koronát följánlotta (!!);

3-szor: A dunai confederatio, mely a legnagyobb szerencsétlenség lett volna a magyar nemzetre.

Melyik már most azon trimurti közül az igazi, hogy kell azokat magyarázni külön, hogy együttesen? — azt egyedül az uristen tudja...

Az oly titok, melyet halandó észszel fölfogni nem lehet.

Mi csak azt látjuk, hogy Kossuth három ideája: köztársaság, kancsuka, dunai confederatio, vagy panszláv-tenger annyira ellentétes politikai elveket és fogalmakat tartalmaznak, hogy könnyebb a tenger homokszemeit összeszámlálni, mint azt a három eszmét összeegyeztetni vagy nálunk a haza javára megvalósítani.

Az volt mindig a Kossuth legnagyobb baja, hogy soha sem tudta tulajdonképpen mit akar, most sem tudja.

Most is csak gáncsol, szid és tanácsokat ajánl jól stilizált leveleiben arra nézve: hogyan kellene a kormányokat megbuktatni.

Tehát még mindig a régi agitator, — ostro-

molja a törvényességet, csak rontani bontani az utolsó ítélet napjáig . . .

Mikor fog már építeni is?!

Az a csodálatos, hogy még az utóbbi tiz év után sem látja be, hogy ő többé nem csinálhat zavarokat nálunk.

Mert ő nem akar érteni minket, mi pedig őt nem értjük.

Az idők változtak — mondá ő — az időben! . .

Mi pedig azt mondjuk: mi kiábrándultunk itthon a hazában, ő pedig úzi tovább illúsióit Italia virányos mezőiben.

Mikor pénzügyminiszter vala és a veszélyes lejtőre kezdé ragadni a nemzetet, Wesselényi Miklós többször fölkereste, hogy figyelmeztesse és kérve kérje, hagyna föl kárhuzatos törekvéseivel.

„Az öreg vak Wesselényi órákig várt az előszobában, de nem beszélhetett vele.

„Egy befolyásos követ közbenjárására volt szükség, hogy valahára Kossuthali beszélgetéshez juthasson.

„Kossuth jéghidegen fogadta.

„Wesselényi érezte, hogy keblében a sziv összeszorul; de legyőzte felindulását.

„Először nyugodtan, azután fokozódott hével szól Magyarország helyzetéről és arról:

Hogy a törvényes térhez való ragaszkodás mindenek előtt szükséges.

„Kossuth azon száraz megjegyzéssel szakasztotta félbe: . . . ez mind igen szép, de a corpus jurissal már nem mentjük meg a hazát; a régi idők elmúltak, az ujhoz pedig uj eszmék és uj emberek kellenek! . . .

(L. bőv. „Széchenyi István gróf kora, irta Falk Miksa“.)

Nem mondhatjuk-e jelenleg mi, még pedig több joggal és igazsággal ugyanazt Kossuthnak?!

Szabadítsa ki már magát valahára az ön-ámitás és hiúság gőzköréből.

Ne játssa a martirt, mert bizony nem az.

Jöjjön haza és ne küldözgesse martírsághoz nem illő dörgedelmesen szitkozódó leveleit fűhez-fához már egész az unalomig.

Nem régiben is Bakay Nándornak irt levelet, aki jó kötelet sodor, hanem azután punktum!

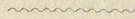
És azt ő maga sem pretendálja józanul, hogy Kossuth politikai enunciacióit általa juttassa a becsületes, okos emberekhez.

A többi spiritista mediumokat nem is említem, mint akik által Kossuth szól és kihirdeti vala az ígét a magyar nemzetnek . . .

Az öreget tiszteljük s elnézzük sajátóságos bogarait; de szépen kérjük, ne éljen vissza anynyira az életkor jogaival, s hagyjon már egyszer föl Magyarország közértelmiségének sértegetésével és kormányának örökös becsmérlésével.

Az igaz, hogy az öregek között is találkoznak akik szeretnek coquettirozni, — de csak távolból....

Óhajtnánk, hogy legalább a tisztos kor napjaiban ne lenne egy politikai vén coquette ...

X.

Mi sem mutatja jobban Magyarorszáiban a nagy többség politikai érettségét, mint azon örvedetes körülmény, hogy a sajtó garázdálkodásai sem bírták kerékvágásából kizökkeneni.

Hála a magyarok istenének, hogy a nagy többség eltalálja helyes érzékével az igazi utat, melyet fajunk fönmaradása és jólléte érdekében követnie kell.

Nagy szív van a nemzetben, nagy és nemes érzelmekkel; de azért nem fogja megengedni soha, hogy midőn fönmaradásunk, becsületünk és egyéb, utódaink iránti kötelességek teljesítéséről van szó, — a kedély-politika a hidegen számító ész fölé kerekedjék.

Hol vették és hogyan jöttek Hadzsi Loja cimborái azon szerencsétlen gondolatra, hogy a magyarok támogatni fogják lázadásukat, vagy történte olyasféle kísérlet, — nem feszegetjük, hanem a történetre bizzuk, mely talán több oly sötét dolgot fog napfényre hozni, miről tudomást nem csak utódaink fognak nyerhetni, — hanem minket is meglephet nem-

sokára, midőn nem ugyan szögek, hanem rubelek és piaszterek bujnak ki a pugyillárisokból...

A hazaszeretet meleg érzetével kérjük a sajtó képviselőit, legyenek figyelmesebbek a honpolgári erényekre és kötelességeink lelkiismeretesebb teljesítésére, melyet a jelen viszonyok előnkbe szabnak.

Ha már kedvük telik a miniszterek maradásában, hát csak harapdadják; de legyenek kiméletesebbek vérző katonáink iránt, kikről minden alapos tudomás nélkül kinyomatni nem átalják: hogy hir szerint a magyar (!!!) ezredek megtizedeltettek, mert megtagadták az engedelmességet stb.

Vagy: a katonák között proclamatiókat osztottak ki, melyekben esküjök megszegésére, zászlójuk elhagyására hivattak föl.

Hogy lehet ilyesmiket ki is nyomatni a mi fegyelmezett és katonai becsületére féltékeny hadseregünkről éppen akkor: midőn érettünk harcol, küzd s nélkülözi az élet kényelmeit?!

Vagy nem gondolnak arra azok, akik amaz alacsony hazugságok fölött vezércikkeznek, hogy az afféle célzatos koholmányokat világba bocsátó gazembereknek arcátlanságánál csak gyávaságuk nagyobb, melylyel alattomban úzik nyomorult mesterségüket: a hamis hírek gyártását?!

A másik teletorokkal kiáltja: „A katonák hetek óta éheznek!”

Ha ilyesféle hírek kolportálásával az illetőket azon humanus és szent kötelesség érzete vezérli, melylyel mi szivünkben óhajtnánk, minden katonánknaponként saját falatunkat odaadni, s velük kényelmünket megosztani: akkor nem szólnánk, hanem úgy ahogy lehet segélyükre lenni őszintén sietnénk, aminthogy teszszük is.

De az a hír célzatossággal úgy kürtöltetik, mintha élelmezési tekintetben óriási hiányok volnának, s így az itthon valókat elrettentsék, keserítsék....

A tömeges jelenkezés, melylyel nyugalmazott katonák és nem mobilizáltak önkényesen ajánlják föl szolgálataikat, — legjobb bizonyosság arra nézve, mit kell tartani bizonyos hírekről, melyek az olvasó közönség elébe találtnak.

Valóban, ideje volna a sajtó kicsapongásait, ha az olvasó közönség kellő korlátok közé szorítaná az által, hogy megtagadja olyan ujságlapoktól az előfizetést, melyek maguknak mindent megengednek, s legnagyobb gyönyörüségüket helyezik abba: hogy Magyarország kormányát gyalázzák és ellenségeinket, melyeket katonáinknak kell leverni, — dicsérik és dédelgetik....

A „Pesti Napló“ így kezdi vala egyik vezércikkét :

„Másképpen mentek egykor a magyar katonák a harcba!“

Hanem arról szépen hallgat a hamis, hogy a kkoron a „Pesti Naplót“ is másképpen szerkesztették: Kemény Zsigmond báró, (az volt ám az igazi báró!) Csengery, Eötvös, Szalay László, — hogy a Deák Ferenc nevét ne is említsem.

Hanem azok irtak a haza ügyeiről úgy mint magyar statusférfiak, politikai műveltségű publicisták és nem űztek személygyűlölségi ujságírást, melylyel még a családi erények szentélyébe is betörni illőnek tartják némelyek.

A sajtó bizonyos bandájának meg kellene magát már egyszer valahára emberelnie a haza és polgártársaink érdekében egyaránt.

Ha egy constitutionalis államban a királytól lefelé mindenkinek ki van mérve a törvények által köre, melyben mozognia kell: miért legyen éppen a sajtónak kiváltsága mindennek neki rugaszkodni, még a családi élet korlátait sem respectálni, — s az atya és fiú közötti legszentebb viszonyokat orgyilkos kezekkel széttépni akarni, miként a „Pesti Napló“ törpelelkű sorai galád hazugsággal és célzatos ferdítéssel tetézve elkövetni elég tisztességesnek és lovagiasnak tartotta?!

Miért legyen megengedve éppen a művelt olvasó közönség által, hogy némelyek az ország alkotmányának alaptörvényeit örökké ostromolják és emellett még ellenségeinket magasztalják,

a nemzet nagy többségét pedig mindenféle impertinens kitételekkel traktálják?!

A sajtó-törvények hiányosak, s úgy látszik, nem nekünk valók egészben; mert a mi a művelt sajtónál és politikailag érett komolyabb írónál korlátokat szokott emelni, az nálunk elegendő mérvben hiányzik, t. i. finomabb tisztességi érzék társadalmi téren, és nemes lovagiasság egymásíránt a politikában.

Az urhatnámság és könnyű élet utáni epekedés nyilatkozik a sajtó bizonyos részénél, s azokat győtri leginkább, akiknek adná jobb soruk! lenne több kockáztatni és veszteni valójuk Magyarorszáiban!

Ez nem üres frázis! hanem (isten ítéljen üdvösségem fölött, melyben hiszek) a legőszintébb kívánság azoknak, akik istent, hazát, becsületet és a társadalom alkatelemeit úgy tekintik mint a Csáki szalmáját, melyet kuszpitolni lehet.

Igy kezd fejlődni nálunk az ujságírósi proletariatus bizonyos fajzata, melynek maszlagos hatása komolyabbakat is inficiált.

S miután hivatlanul viseli s pedig nagy garral a politika álarcát, valóságos politizáló ringyóságnak tűnik föl, melynek jelszava a pénz, a pénz, — mert ki tudja meddig lehet a becsületes hiszékenység tehenét fejni?

Fejlik tehát nyakrafőre s marcangolják minden kitelhető pikáns izgató és tetszésre szá-

mitó cikkekkal az olvasó közönség pugyillárisát, ezt a türelmes tejelőt amig lehet, — mert a bizony előbb-utóbb megfogja tagadni a szemfényvesztő ámitásoktól a „fizetséget.“

Kár hogy nem tudunk többen szerbül (ami igen nagy hiba, s okuljon a nemzedék, apái mulasztásán!), hogy olvashatnék a „Zastavát“ Mileticsék lapját, hazánk ellenségét.

Akkor látnák igazán, milyen solidaris rokonság ölelkezik a „Zastava“, „Egyetértés“ és „Pesti Napló“ hallucinációiban?!!

Ők egyetértének akarva nem akarva, — nem valóságos komolysággal; ami hazafiúi érzelmeikre appellálva legyen mondva.

Különben azt a rossz életet faragnók, mely az övéik között elesuszhatik: hogy a bizony gyönyörűséges triumviratus.

Melyik lenne Caesar vagy Crassus, azt azután eldönthetnék jure et merito a Verhovay és báró Ivor, — az „Egyetértés“ és „Pesti Napló“ államférfiai és vezérlő politikusai . . . . .

Vonjuk össze a vitorlákát, s foglaljuk utoljára röviden egy pár pontba a főnebbi sorok tulajdonképpeni tartalmát.

Bementünk Bosznia- és Hercegovinába:

1-ször. Mert ottan már négy éven keresztül dül a bel-háború testvér

testvér ellen, s 150 ezer lélek hoz-
zánk menekült s mi láttuk el őket a
legszükségesebbekkel, de azt örökké
nem tehetjük, nem telik tőlünk sem;
vissza pedig nem mehettek a bizo-
nyos halálba, mivel Törökország oly
tehetetlen, hogy az anarchia miatt a
kormány legjobb akarata mellett
sem volt képes az öldöklés ördögét
leverni. A veszélytőszomszédságunk-
ban lévén, Európa azt határozta,
hogy menjünk Bosznia- és Hercego-
vinába okkupálni és adminisztrálni.
A török kormány, hogy súlyos bajait
részben kevesbitse, készséggel bele-
egyezett, miután jobb szomszédja ná-
lunknál úgy sem akadhatott volna.

2-szor. Valakinek okvetlenül vállal-
koznia kellett a bosznyákok és hercegov-
cok között a közbéke helyreállítására,
melyet Konstantinápolyból nem bírtak
eszkölni. Ha elutasítjuk eme föladat kö-
telességszerű teljesítését, akkor a musz-
ka vagy az ő protektoratusa mellett a
szerb vagy más ment volna oda okku-
pálni, amiből ránk nézve kiszámíthatlan
hátrányok származnak vala. Mert a mel-
lett, hogy minden tekintélyünket és kül-
detésszerű befolyásunkat keletre elveszt-
jük, még biztonsági és kereskedelmi ér-

dekeinket is veszélyeztetjük egy nyugtalan szomszédság s ellenséges érzelmű szövetség által, melyet éppen azért meg kellett akadályozni.

3-szor. Törökország maga lemondván Bosznia- és Hercegovináról oly formán, mint az olaszok tettek annak idejében Korzikával, melyet nem birtak engedelmességre szorítani, — mi vagyunk első sorban érdekelve a dolgok jobb rendjét ottan megalapítani. S miután az önállóság kellékei, közigazgatási, társadalmi és gazdasági viszonyaik szomorú állapotban sinylenek a folytonos rablás és öldökléshez szokott lakosoknál, — csak is fegyveres hatalom őrködésével lehet a békés foglalkozásoknak utat nyitni.

4-szer. A muszka hatalom előre tör, a török pedig vele szemben tehetetlen. S ezzel a két világos körülménnyel kell számot vetnünk, s oda törekednünk, hogy a Balkan népei ne a fehér cárban, aki különben is messze van, hanem bennünk természetes szomszédaikban találják meg valóban legjobb szövetségeseiket. Ami akkor várható, ha a quasi protektoratusi szerepet mint egyike az európai nagy hatalmoknak mi fogjuk elvállalni. Mert aki csak közészerű tájékozottsággal

bir a nemzetek fejlődési történetében, lehetlen be nem ismernie: hogy a törökök muzulmanságukkal elvesztették örökre a keresztény tartományokra egykori hatalmukat és vezérszerepüket.

5-ször. Mult évben nem mentünk háborúba azért: mert kikerülhattuk; minket nem támadott meg senki, s azonkívül Európa teljes erejével oda törekedett, miszerint a háború minél szűkebb határok között maradjon, nehogy világháborúvá fejlődjék ki. Ide járult azonban bölesen meggondolt körülmény is, hogy érdekeink biztosítvák, s egy győzelmes hadviselés után sem nyerhetünk vala több előnyt, mint a mit háború nélkül kaphatunk. Sőt vesztettünk volna igen sok vért és pénzt, s az összes fejlődésnek indult balkani népeket magunk ellen ingereljük vala, holott oda kell törekednünk, hogy őket megnyerjük és bizalmukat magunk számára biztosítsuk.

6-szor. Az osztrák-magyar birodalom, de kivált hazánk lenne közvetlenül kitéve a veszélyeknek, melyek abból származnának, ha Boszniát és Hercegovinát más valaki okkupálná és adminisztrálná. Nagy hátrányokat okozott abnormitásánál fogva az a pont eddig is anyagi

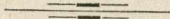
fejlődésünkben és a kereskedelmi viszonyoknak. A biztonsági érdekekről nem is szólok e pontban. Mivel tehát igen sok javunk forog kérdésben délkeleti határainkon: azért okkupáltuk és adminisztráltuk és adminisztráljuk Boszniát és Hercegovinát.

A többi sorok csak közvetve függenek össze azon kardinalis főkérdéssel: „miért mentünk Boszniába és Hercegovinába? Azoknak tehát föladatuk mintegy tükörül szolgálni az ellenzéknek és a sajtónak, hogy lássák, mennyire tévesen vélekednek az okkupációról. A tükör ráhaját apróbb üvegdarabokkal mozajkíroztuk, hogy azokban is a mellék-appendixeket feltüntethessük, melyek mint a hamis felfogásnak természetes folyományai, önkönyt létrejönnek a nélkül, hogy a téves bírálás eleintén észrevenné. — Ha itt-ott gorombább szókat használtunk, — utólagosan is bocsánatot kérünk a finomabb érzékű olvasótól. Mást úgy sem sérthetnek azok, miután nem sok keményebb szó fordul elő olyan, melyet az ujságlapokból nem kölcsönöztem volna. Saját szótára által tehát nem lesz sértve senki, — ami nem is vala célunk, hanem használni és a világosság ügyét szolgálni.

Isten látja lelkünk! hogy tollunkat tisztán a polgári kötelesség önzetlen teljesítésének legkomolyabb érzete vezette a valóság, az igazság tárgyilagosa kimutatása körül, — amiből mindig

van erkölcsi haszon, mely becsesebb a mulandóság adományainál . . . . .

Egy sírjához közeledő hazafinak nem lehet forróbb kívánsága, mint: hogy sokáig viruljon boldogan a magyarok hazája!!!

DR. BALLACI GEZA

AIGNER LAJOS KIADVÁNYAI.

Kubinyi L. Közgazdaságunk életfeltételei	1 frt 20 kr.
Kvassay E. Tankréd lovag meséi. Regényes elbeszélések	2 frt.
— Egy világi albuma. Beszélyek stb.	2 frt.
Laboulaye E. Az állam és határai. Ford. Molnár Antal	80 kr.
Lecky. A fölvilágosodás keletkezésének és befolyásának történelme Európában. 6 füzet.	6 frt.
Löw L. Zur neuern Geschichte der Juden in Ungarn (2 frt 80 kr.)	2 frt.
Lucretius tankölteménye a természetről, ford. Fábíán Gábor	2 frt.
Lugossy B. A sociális kérdésről. Nemzetgazdászati tanulmány	1 frt.
Lukács B. Az arany rabjai. Elbeszélések (1 frt 40 kr.)	1 frt.
— Ausztria és Magyarország pénzügyei és adórendszere	2 frt.
Lukácsy K. A magyarok őselei, hajdankori nevei s lakhelyei	4 frt.
Marlitt. A tizenkét apostol. Beszély (1 frt)	80 kr.
Mátrai E. A philosophia chrestomathiája I. Socrates (1 frt)	80 kr.
Mezei József költeményei	1 frt 50 kr.
Mill St. A nők alárendeltsége. Ford. Egei József	1 frt.
Moldován G. Román népdalok és balladák (1 frt 20 kr.)	1 frt.
Névy L. Aesthetikai dolgozatok	1 frt.
Odry Lehel. Az életből és a színpadról. 2 kötet.	2 frt 40 kr.
Ormódi B. Peesovics világ Magyarországon	80 kr.
Oththon. Beszélyek, költemények és ismeretterjesztő olvasmányok gyűjteménye. Szerkeszti Szana Tamás. Uj kiadás. 18 füzet, egy-egy	50 kr.
Pisztory M. Államismeret	1 frt 20 kr.
Ponson du Terrail. A parancsnok gyémántja. Regény. 2 kötet	2 frt.
Prém J. Önmaga ellen. Regény. 2 kötet	2 frt.
Raciné L. Az egély 6 énekben Ford. Répássy János (1 frt 20 kr.)	80 kr.
Rutilius Claudius utleírása. Ford. Fábíán Gábor	80 kr.
Schiek S. A büntetőjog őskora	2 frt.
Schüeking L. A boldogság útja. Regény. 6 kötet. (6 frt)	4 frt 50 kr.
Schvarecz Gyula. Államintézményeink és a kor igényei. 1—4 füzet. 4 frt 40 kr.	
Schwicker J. H. Geschichte des Temeser Banats (3 frt)	2 frt.
Seneca munkái, fordította Zsoldos Ignác	2 frt.
Somogyi A. Régi magyar énekek, 2 füzet	1 frt 20 kr.
— Anthologia Fábíán G. műfordításaiból	1 frt.
Spielhagen Fr. A mit a feske dalolt. Regény 3 k. (3 frt)	2 frt 40 kr.
Stöhr A. Leibnitz egyetemes tudománya	80 kr.
Szana T. Nagy szellemek. 1 frt 50 kr. diszkötésben	2 frt 60 kr.
— A két Kisfaludy. 1 frt 50 kr., diszkötésben	2 frt 50 kr.
Szathmáry K. Magyar regévilág. 1 frt, kötve	1 frt 80 kr.
Szegfi M. Fenn és alant. Regény. 4 kötet. (4 frt)	3 frt.
Szinnyei J. Irodalmunk története 1711—1772	1 frt 50 kr.
Tolnai L. Az én ismerőseim. Beszélyek (2 frt)	1 frt 50 kr.
Torkos László Költemények. 1 frt 20 kr. diszkötésben	2 frt 40 kr.
— Az emberi nem művelődésének történelme	1 frt.
Tóth Ág. A helyszinrajz és földképzés történelme (2 frt 50 kr.)	2 frt.
Tóth Ede művei. 3 kötet 4 frt, angol kötésben	6 frt.
Tóth K. Irka-írkák. Beszélyek stb. Finom kiad. 1 frt 50 kr., diszk. 2 frt 40 kr.	
Vajda Viktor. Az utolsó szerelem. Regény. 3 kötet. (3 frt)	2 frt.
— Kőlesey Ferencz élete 2. kiadás	2 frt.
Valerius Flaccus. Argonauticon, ford. Fábíán Gábor	2 frt.
Vértesi A. Világ folyása. Beszélyek. 2 kötet	2 frt.
— A nyomorúság iskolája. Regény	1 frt 50 kr.
Wekerle László. Az ésjog vezérelvei	1 frt.
— Zur Reform der Philosophie	1 frt 80 kr.
Werner E. Szerenese föl. Regény. 3 kötet (3 frt)	2 frt 40 kr.
Wührl Jákó. A világforgalom eszközei. 2 köt.	3 frt.
— Téli estékre. Beszélyek	1 frt.
Gr. Zichy Géza költeményei 1 frt, angol kötésben	2 frt.
Zsilinszky M. A széptan elősarnoka	80 kr.
— Szarvas város története	1 frt 20 kr.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

GYŰJTEMÉNYE a régibb és újabb magyar és külföldi jelesebb műveknek.

Egy folyam (10 füzet) ára 2 frt, egyes füzet 20 kr.

1. Obernyik Károly : Beszélyek . . . . . 20 kr.	24.25. P. Szathmáry Károly : Képek a középkorból . . . . . 40 kr.
2. Tolnai Lajos : A somvári Fényes Ádám ur. Elbeszélés 20 kr.	26. Pontmartin : D'Aurebonne marquisné. Beszély . . . . . 20 kr.
3. Sacher-Masoch : Holdas éj. Beszély . . . . . 20 kr.	27. Phaedrus : Aesopi mesék 20 kr.
4. 5. Ányos Pál költeményei, kiadta Abafi Lajos . . . . . 40 kr.	28. Wilkie Collins : Két beszély. 20 kr.
6. Aristophanes : A békák. Vigjáték . . . . . 20 kr.	29.30. Göcseji népdalok . Kóváry Béla gyűjteményéből k. Abafi L. 40 kr.
7. Eckmann-Chatrian : Francia életképek . . . . . 20 kr.	31. Tennyson : Enid. Király-idyll. 20 kr.
8. Turgenjev : A fatalista. Beszély . . . . . 20 kr.	32.33. Szana T. A két Kisfaludy 40 kr.
9. 10. Szerelmi népdalok . Kiadta Abafi Lajos . . . . . 40 kr.	34. Turgenjev : Az óra. Egy agastyán elbeszélése . . . . . 20 kr.
11. Czakó Zsigmond : Leona. Tragédia . . . . . 20 kr.	95. Várady Antal : A szív örvényei. Két költői beszély . . . . . 20 kr.
12. Rényi Rezső : Petrarca mint hazafi, tudós és költő . . . . . 20 kr.	36. Caballero : Elbeszélések 20 kr.
13.14. Trefás népdalok . Kiad. Abafi Lajos . . . . . 40 kr.	37. Sealsfield K. Egy túlvilági adósság . . . . . 20 kr.
15.—17. Castelar : Lord Byron élete . . . . . 60 kr.	38.—40. Tóth Kálmán : Irka-írkák. Beszélyek stb. . . . . 60 kr.
18.19. Gaskellné : Mély titok. Beszély . . . . . 40 kr.	41.—43. Margitay Dezső : Föltámadás után. Elbeszélés . . . . . 60 kr.
20. Struensee G. A Wallisből. Elbeszélés . . . . . 20 kr.	44.45. Tóth Ede : A falu rossza. Népszimű . . . . . 40 kr.
21.—23. Virághalmi F. : A cserepár naplója. Regény . . . . . 60 kr.	46.47. Tóth Ede : A tolonc. Népszimű . . . . . 40 kr.
	48.50. Abafi Lajos : Mikes Kelemen. 60 kr.
	51.52. Tóth Ede : A kintornás család. Népszimű . . . . . 40 kr.

Tíz füzetből álló folyam ára 2 frt, angol kötésben 2 frt 60 kr.

Az eddigi folyamokra még folyvást lehet előfizetni.

Az előfizetők a füzeteket bérmentve veszik kézhez.

NEMZETI KÖNYVTÁR.

Magyar remekírók népszerű kiadása.

E gyűjtemény közli: **Amade László**, **Bacsányi János**, **Berzsenyi Dániel**, **Bessenyei György**, **Csokonai Mihály**, **Dayka Gábor**, **Fazekas Mihály**, **Földi János**, **Horváth Adám**, **Kazinczy Ferenc**, **Kármán József**, **Kis János**, **Kisfaludy Károly**, **Kisfaludy Sándor**, **Kölesey Ferenc**, **Mikes Kelemen**, **Ráday Gedeon**, **Vajda Péter**, **Vitkovics Mihály**, **Zrínyi Miklós** stb. összes műveit, a mennyiben azok ma még értékkel vagy érdekléssel bírnak. A szövegek kritikailag lesznek megállapítva s bő magyarázatokkal és jegyzetekkel (a költemények variánsaival és első megjelenésük felsorolásával) ellátva.

Havonként 2, 3 vagy 4 (5—6 éves) füzet jelenik meg; ára egy-egynek 30 kr. A ki 10 füzetre 3 frttal előfizet, a füzeteket bérmentve veszi. — Csinos és olcsó bekötési táblákról gondoskodva lesz.

Eddig következő füzetek jelentek meg:

1. **Kazinczy Ferenc** költeményei I. 30 kr. — 2. **Mikes Kelemen**: Mulatságos Napok I. 30 kr. — 3. **Dayka Gábor** költeményei I. 30 kr. — 4. **Kazinczy Ferenc**: Pályám emlékezete I. 30 kr. — 5. **Kazinczy Ferenc** költeményei II. 30 kr. — 6. **Mikes Kelemen**: Mulatságos Napok 30 kr. — 7. **Kazinczy Ferenc** költeményei III. 30 kr. — 8. **Kazinczy Ferenc**: Pályám emlékezete II. 30 kr.

Előfizetőket gyűjtők minden tizedik példányt tiszteletpéldányul kapják.

